

ONDERZOEK
VERBLIJFSRECREATIE
NATIONAAL LANDSCHAP VELUWE

GEDEPUTEERDE STATEN GELDERLAND, 1 NOVEMBER 1988

ONDERZOEK
VERBLIJFSRECREATIE
NATIONAAL LANDSCHAP VELUWE

Onderzoeker: Menno Walsweer

Bureau Economisch Onderzoek, dienst ABEZ, Provincie Gelderland
Markt 11, postbus 9090, 6800 GX Arnhem, telefoon: 085-599111

INHOUDSOPGAVE

	pag.
1	1
INLEIDING, SAMENVATTING EN CONCLUSIES	
2	10
DE VERBLIJFSRECREATIEVE VRAAG	
2.1	10
Totaalbeeld	
2.1.1	13
Samenvatting en conclusies	
2.2	14
De ontwikkeling 1980-1986, totaal van alle logies- vormen	
2.2.1	15
Samenvatting en conclusies	
2.3	16
De kampeer- en bungalowsector	
2.3.1	16
CBS-Vakantie-onderzoek	
2.3.2	19
Continu Vakantie Onderzoek	
2.3.3	22
Statistiek Vreemdelingenverkeer, CBS	
2.4	24
Samenvatting en conclusies	
3	26
HET VERBLIJFSRECREATIEVE AANBOD	
3.1	26
Inleiding	
3.2	26
Totaalbeeld 1985	
3.3	27
De ontwikkeling van de kampeer- en bungalow- capaciteit 1978-1986	
3.4	30
De kampeer- en bungalowcapaciteit in 1988	
3.5	33
Het Nationaal Landschap Veluwe in verhouding tot het toeristengebied Veluwe en Veluwerand	
3.6	34
Recreatie-onderzoek 1979, Adviesbureau Arnhem	
3.7	36
Samenvatting en conclusies	
4	38
CONFRONTATIE VRAAG EN AANBOD	
4.1	38
Inleiding	
4.2	38
Totaalbeeld 1985	
4.3	39
De ontwikkeling 1978-1986, kampeer- en bungalowsector	
4.3.1	39
De kampeer- en bungalowsector, binnenlands- en inkomend toerisme, zomervakanties	
4.3.2	40
De kampeer- en bungalowsector, binnenlandse lange zomer- en wintervakanties	
4.3.3	41
De regionale aandelen vraag en aanbod	
4.4	43
Samenvatting en conclusies	
5	44
DE KWALITEIT VAN HET VERBLIJFSRECREATIEVE AANBOD	
5.1	44
Inleiding	
5.2	44
Het kampeerraadbestand	
5.3	46
De ANWB-erkende bedrijven	
5.3.1	46
Inleiding	
5.3.2	46
De erkenningsgraad	
5.3.3	48
De kwaliteit van de kampeerslaapplaatsen	
5.4	50
Samenvatting en conclusies	
6	52
TOEKOMSTVERKENNING VAN DE VERBLIJFSRECREATIE	
6.1	52
Inleiding	
6.2	52
De omvang van de verblijfsrecreatie	
6.3	52
De keuze tussen Nederland en het buitenland	
6.4	53
Toekomstverwachtingen voor de verschillende accommo- datievormen	
6.5	55
Samenvatting en conclusies	

BIJLAGEN

1 INLEIDING, SAMENVATTING EN CONCLUSIES

1.1 Inleiding

1.1.1 Aanleiding voor het onderzoek

Vanaf 1968 wordt via de streekplannen door de provincie Gelderland een stringent ruimtelijk beleid gevoerd met betrekking tot de verblijfsrecreatie in het Nationaal Landschap Veluwe. Daarnaast verschijnen in de pers soms berichten dat de toeristenstroom naar de Veluwe afneemt en dat het kwaliteitsniveau van de accommodaties verslechtert.

Bij de vaststelling van de herziene streekplannen Veluwe en Midden-Gelderland in 1987 en bij de begrotingsbehandeling in dat zelfde jaar is deze problematiek in Provinciale Staten uitvoerig aan de orde geweest. Bij die gelegenheid bleek dat onvoldoende inzicht bestond in de economische situatie van de verblijfsrecreatieve sector. Elementaire informatie over bijvoorbeeld de vraag- en aanbodontwikkelingen was niet beschikbaar.

Met het oog op de verdere beleidsontwikkeling werd besloten een onderzoek in te stellen naar de kampeer- en bungalowsector in het Nationaal Landschap Veluwe.

1.1.2 Doelstelling van het onderzoek

Om binnen het integrale beleid voor het Nationaal Landschap Veluwe een afweging te kunnen maken tussen de diverse - en soms conflicterende - belangen is het gewenst om over alle relevante informatie te beschikken. Vanuit deze optiek is de doelstelling van het recreatieonderzoek ruim geformuleerd en luidt als volgt: het verkrijgen van inzicht in de kwalitatieve, bedrijfseconomische en markttechnische aspecten van de verblijfsrecreatie binnen het Nationaal Landschap Veluwe. Een volledige beantwoording van al deze elementen vereist echter een diepgaand branche-onderzoek waarbij onder andere een uitgebreide consultatie van het bedrijfsleven onontbeerlijk is.

Alvorens een dergelijk breed onderzoek te entameren is besloten in eerste instantie een inventariserend onderzoek uit te voeren. Dit eerste deelonderzoek zou gericht moeten zijn op een algemene probleemverkenning en op de positiebepaling van het Nationaal Landschap Veluwe binnen de totale Nederlandse verblijfsrecreatieve markt. Uit doelmatigheidsoverwegingen is besloten om in de eerste fase van het onderzoek de werkzaamheden te beperken tot een inventarisatie en analyse van bestaande gegevens. Op basis van de eerste onderzoeksresultaten kan vervolgens beoordeeld worden of een tweede onderzoeksfase noodzakelijk is en zo ja welke aanvullende informatie in dat kader verzameld moet worden (bijvoorbeeld via enquêtes en gespreksronden).

1.1.2 Inhoud van de rapportage

Zoals reeds opgemerkt bestaat de eerste fase van het onderzoek uit een verkennende studie waarbij in beginsel slechts gebruik is gemaakt van bestaand statistisch materiaal. Gezien deze beperking zal het duidelijk zijn dat tal van vragen nog onbeantwoord blijven.

Het meest duidelijk manifesteert zich dit op het bedrijfseconomische terrein. Op regionaal niveau is hierover geen informatie beschikbaar zodat dit onderdeel noodgedwongen buiten beschouwing moet blijven. Over de markttechnische en - in mindere mate - over de kwaliteit staan wel enige bronnen ter beschikking, zodat het onderzoek op deze twee onderdelen is toegespitst.

In hoofdstuk 1 van dit rapport wordt de vraagzijde van de verblijfsrecreatieve markt beschreven. Onderscheiden naar accommodatievorm zijn voor een aantal jaren de vraagontwikkelingen in beeld gebracht. In hoofdstuk 2 is hetzelfde gedaan met betrekking tot het aanbod, in hoofdstuk 3 worden de vraag- en aanbodgegevens met elkaar geconfronteerd. Per accommodatievorm resulteert daaruit een beeld over de landelijke en regionale vraag/aanbodverhouding en over de regionale marktaandelen. De kwaliteit van het verblijfsrecreatieve aanbod wordt beschreven in hoofdstuk 5. Omdat over deze materie weinig informatie voor handen is blijft de analyse beperkt tot enkele kwaliteitsaspecten. In hoofdstuk 6 tenslotte wordt een samenvatting gepresenteerd van het rapport Toekomstverkenning van de verblijfsrecreatie in Nederland.

1.1.3 Vervolgprocedure

In de maanden september/oktober van 1988 zal mede op basis van de voorliggende onderzoeksresultaten een beleidnotitie worden opgesteld door de onderafdeling Toerisme van de dienst ABEZ. Hierin zal onder andere aandacht worden besteed aan de vraag of een tweede onderzoeksfase gewenst is.

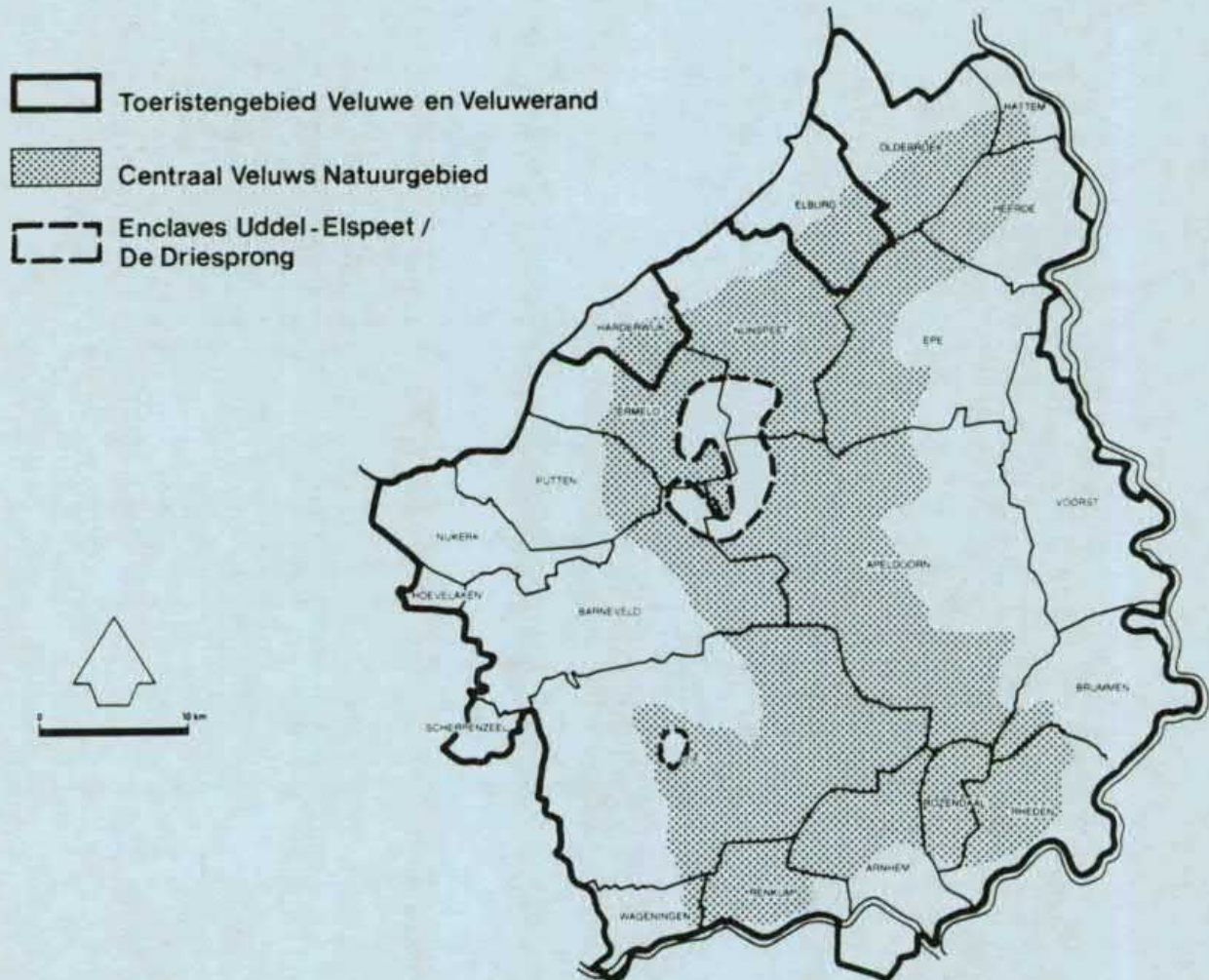
1.1.4 Het onderzoeksgebied

Het onderzoek heeft in beginsel betrekking op het Nationaal Landschap Veluwe. De grenzen van deze regio komen vrijwel overeen met de grenzen van de streekplandeelgebieden Centraal Veluws Natuurgebied en de enclaves Uddel-Elspeet/De Driesprong.

De statistieken over de verblijfsrecreatie bevatten echter geen informatie over dit specifieke onderzoeksgebied. In de statistieken wordt gewerkt met het toeristengebied Veluwe en Veluwerand. Het Nationaal Landschap Veluwe vormt een onderdeel van dit toeristengebied. Door deze omstandigheid is de beschrijving van de verblijfsrecreatieve vraag in dit rapport niet toegespitst op het onderzoeksgebied maar op het grotere toeristengebied.

Bij de beschrijving van de aanbodzijde is gebruik gemaakt van het bedrijvenregister van de Kampeerraad. Met behulp van dit bestand kon wel een specifiek beeld worden vervaardigd van het Nationaal Landschap Veluwe. Daarbij is gebleken dat de kampeer- en bungalowcapaciteit van het toeristengebied voor 55% à 60% gesitueerd is in het Nationaal Landschap Veluwe. De structuur naar logiesvorm is hoegenaamd gelijk aan die van de Veluwe en Veluwerand. Qua landschappelijke beleving zijn de grenzen tussen deze twee gebieden door de consument niet of nauwelijks te trekken, waardoor het aannemelijk lijkt dat de vraagontwikkelingen zoals die voor de Veluwe en Veluwerand zijn beschreven zich ook in het Nationaal Landschap Veluwe hebben voorgedaan.

Ter verduidelijking is hieronder een kaartje opgenomen van het toeristengebied en van het daarin gelegen onderzoeksgebied Nationaal Landschap Veluwe (= CVN + de enclaves).

Tot slot van deze inleiding moet nog een opmerking worden gemaakt over het gebruikte statistische materiaal. Voor het in beeld brengen van de vraag- en aanbod ontwikkelingen is gebruik gemaakt van een aantal statistieken. Bij de onderlinge vergelijking van deze verschillende bronnen doet zich het probleem voor dat de cijfers niet altijd eenduidig zijn.

Bij het formuleren van de samenvattende conclusies is steeds getracht op basis van alle beschikbare informatie een zo consistent mogelijk beeld te schetsen van de ontwikkelingen. Aangenomen mag worden dat de daaruit naar voren komende trends een redelijke weerspiegeling vormen van de feitelijke ontwikkelingen.

1.2 Samenvatting en conclusies

1.2.1 De verblijfsrecreatieve vraag

Uitgedrukt in aantallen vakantiedagen is de toeristische markt zeer omvangrijk. In 1985 bedroeg het aantal in Nederland doorgebrachte vakantiedagen ca. 123 miljoen. Van dit totale aantal vakantiedagen werd 12% doorgebracht op de Veluwe en Veluwerand. Daarmee is deze regio één van de belangrijkste toeristengebieden in Nederland. Binnen Gelderland is de Veluwse positie sterk dominerend. Ongeveer driekwart van de verblijfsrecreanten die in Gelderland hun vakantie doorbrengen verblijven op de Veluwe en Veluwerand.

Het inkomend toerisme is daarentegen van ondergeschikt belang. Slechts 3% van de buitenlandse gasten die in Nederland verblijven brengt de vakantie in deze regio door.

De vraagontwikkelingen 1978-1986 van de kampeer- en bungalowsector kunnen als volgt worden samengevat:

Aan het einde van de jaren zeventig en het begin van de jaren tachtig is de vraag in de kampeersector gestaag toegenomen. Omstreeks het midden van de jaren tachtig treedt echter een kentering op en daalt de vraag aanzienlijk. De vraag in 1986 is daardoor weer teruggezet tot ongeveer het niveau uit de begin jaren tachtig. De regionale ontwikkeling heeft daarmee in grote lijnen gelijke tred gehouden met de Nederlandse ontwikkeling, met dit verschil dat de regionale ontwikkeling gekenmerkt wordt door een grilliger patroon met relatief grote pieken en dalen.

Op de verschillende deelmarkten hebben zich de volgende ontwikkelingen voorgedaan:

- het marktaandeel van de Veluwe en Veluwerand in het zomerseizoen is in de loop van de jaren geleidelijk gedaald van 14% in 1978 naar 12% in 1986;
- het aantal overnachtingen op vaste standplaatsen gedurende het zomerseizoen is zowel in Nederland als op de Veluwe en Veluwerand tussen 1978 en 1983 vrijwel onafgebroken toegenomen. In vergelijking met de algemene tendens lag het gemiddelde groeitempo echter een fractie lager. Ook op deze deelmarkt heeft zich in 1985 een sterke terugval voorgedaan met aansluitend enig herstel in 1986.

Het marktaandeel van de Veluwe en Veluwerand in de vaste standplaatsen is over de gehele periode 1978-1986 gezien redelijk stabiel gebleven. Wanneer alleen de meest recente jaren 1984-1986 in beschouwing worden genomen lijkt ook hier een aanzet tot een neerwaartse trend aanwezig;

- gemiddeld over de jaren 1980-1986 bekleedt de Veluwe en Veluwerand in het marktsegment lange binnenlandse zomer- en wintervakanties een betrekkelijk stabiele positie. De marktaandelen per logiesvorm vertonen door de jaren heen weliswaar heftige schommelingen, na een incidentele sterke toe- of afname van een aandeel blijkt in de daaropvolgende jaren meestal weer een tendens aanwezig naar het gemiddelde patroon;
- het aantal overnachtingen van buitenlandse gasten op de Nederlandse kampeerbedrijven is vanaf 1978 stormachtig gegroeid. Het marktaandeel van de Veluwe en Veluwerand is in de tijd constant en in verhouding tot het binnenlandse marktaandeel zeer gering;
- binnen de totale kampeersector is de categorie (vouw-/sta)caravan op de Veluwe en Veluwerand van oudsher de dominante logiesvorm.

In iets mindere mate geldt dit overigens ook voor Nederland.

Gemiddeld wordt 55% van de vakantiedagen op de Veluwe en Veluwerand in deze logiesvorm doorgebracht. De zomerhuis- en bungalowsector vormt met een aandeel van 30% eveneens een belangrijke deelmarkt.

In de verdeling van de vraag naar logiesvorm is sinds 1980 geen duidelijke structuurwijziging opgetreden. Wel is op de Veluwe en Veluwerand vanaf 1984 een accentverschuiving te bespeuren waarbij het aandeel van de categorie zomerhuisje/bungalow stijgt en het aandeel tent/tenthuis afneemt.

1.2.3 Het verblijfsrecreatieve aanbod

Op de Veluwe en Veluwerand zijn blijkens het bestand van de Kampeerraad') ruim 580 kampeer- en bungalowbedrijven gevestigd met een totale capaciteit van bijna 215.000 slaapplekken (Nederland: ca. 4.700 bedrijven met ruim 1,7 miljoen slaapplekken).

De kampeer- en bungalowsector is met ruim 90% van het totale verblijfsrecreatieve aanbod veruit de belangrijkste logiesvorm. Op de Veluwe en Veluwerand bestaat 60% van de totale capaciteit uit vaste standplaatsen.

In vergelijking met Nederland ligt het accent in deze regio wat zwaarder op de vaste standplaatsen. De toeristische standplaatsen zijn wat ondervertegenwoordigd, het aanbod in de categorie zomerhuisjes/bungalows ligt relatief gezien op het landelijk gemiddelde.

De aanbodontwikkelingen 1978-1986 van de kampeer- en bungalowsector kunnen als volgt worden samengevat:

- in Nederland is het totale aanbod in de kampeer- en bungalowsector tussen 1978 en 1986 niet fundamenteel gewijzigd. Op de Veluwe en Veluwerand heeft zich daarentegen in 1979 een wezenlijke daling voorgedaan. In de periode daarna blijft het regionale aanbod redelijk stabiel. Vanaf 1984 is echter een dalende tendens waarneembaar terwijl landelijk in die periode enige groei optrad.

') bedrijven met 20 of meer slaapplekken

In afwijking van deze algehele tendens manifesteert zich op de Veluwe en Veluwerand vanaf 1981 bij de toeristische standplaatsen een relatief sterke capaciteitsuitbreiding en neemt het aanbod vaste standplaatsen de laatste jaren wat af. In de categorie zomerhuisjes/bungalows zijn de fluctuaties aanzienlijk. In het begin van de jaren tachtig bereikt het aanbod een hoogtepunt, daarna daalt de capaciteit weer, waarbij de afname op de Veluwe en Veluwerand opvallend groot is;

- deze ontwikkelingen hebben op de Veluwe en Veluwerand geleid tot enige structuurwijzigingen. De toeristische standplaatsen zijn in de loop van de jaren steeds belangrijker geworden: 19% van de totale logiescapaciteit in 1978 tegenover 27% in 1986. De categorie zomerhuisjes/bungalows is daarentegen in betekenis afgenomen. In 1982 besloeg deze categorie nog 17% van het totale regionale aanbod. Nadien is dit percentage gezakt tot nog slechts 10% in 1986. De Nederlandse aanbodstructuur is tussen 1978 en 1986 hoegenaamd niet gewijzigd;
- uitgedrukt in procenten van het Nederlandse aanbod vertoont het totale aanbod op de Veluwe en Veluwerand in de tijd een licht dalende tendens;
- zowel in Nederland als op de Veluwe en Veluwerand is het aantal kampeer- en bungalowbedrijven tussen 1978 en 1986 gedaald. Het aantal bedrijven op de Veluwe en Veluwerand is in deze periode afgenomen met circa 70 vestigingen. In procenten uitgedrukt komt dit neer op een daling van 16% tegenover een vermindering in Nederland van 12%.

Op basis van het Kampeerraadbestand kon voor 1988 een overzicht worden opgesteld van het aanbod in het Nationaal Landschap Veluwe. Zoals reeds in de inleiding werd opgemerkt is 55% à 60% van het aanbod van het toeristengebied gesitueerd in het Nationaal Landschap Veluwe en is de structuur van het aanbod naar logiesvorm hoegenaamd hetzelfde.

1.2.4 Confrontatie vraag en aanbod

De confrontatie van vraag en aanbod is uitgevoerd door per deelmarkt de verhouding vraag/aanbod te bepalen. Dit kengetal verschaft informatie over het aantal malen dat een slaapplek bezet is geweest. De aldus berekende regionale bezetting kan worden vergeleken met de Nederlandse waardoor inzicht ontstaat over de bezettingsverschillen. Daarnaast zijn de regionale vraag- en aanbodgegevens uitgedrukt in procenten van Nederland.

Onderlinge vergelijking van deze aandelen levert een beeld op over de mate waarin in de regio evenwicht bestaat tussen vraag en aanbod.

Op basis van de zojuist genoemde vergelijkingsmaatstaven zijn bij de confrontatie vraag en aanbod de volgende conclusies getrokken:

- in 1985 was de bezetting van de zomerhuisjes en bungalows op de Veluwe en Veluwerand bijna 30% lager dan in Nederland. Dit wordt vooral veroorzaakt doordat op de Veluwe en Veluwerand minder korte vakanties in deze logiesvorm worden doorgebracht. De verklaring hiervoor kan wellicht worden gevonden in het feit dat op de Veluwe en Veluwerand grootschalige en zeer luxe bungalowparken hoegenaamd ontbreken. Op dit soort complexen worden namelijk veel korte vakanties doorgebracht (weekeinde, midweek). Het aanbod van zomerhuisjes/bungalows is op de Veluwe en Veluwerand vanaf 1983 afgenomen waardoor de huidige vraag-/aanbodverhouding veel evenwichtiger is geworden;
- de bezetting in de categorie kamphuis/jeugdherberg/kampeerbeerderij was in 1985 op de Veluwe en Veluwerand in vergelijking met Nederland eveneens laag. Ook in dit geval is het verschil terug te voeren op het relatief lage aantal korte vakanties dat op de Veluwe en Veluwerand in deze logiesvorm wordt doorgebracht. Wanneer alleen naar het marktsegment lange binnenlandse vakanties wordt gekeken is de gemiddelde bezetting vergelijkbaar met die in Nederland en verkeren vraag en aanbod redelijk in evenwicht;
- de bezetting van de tent-/caravansector is op de Veluwe en Veluwerand door de jaren heen vrijwel gelijk aan de Nederlandse. Hetzelfde geldt voor de bezetting van de vaste standplaatsen. Onevenwichtigheden tussen vraag en aanbod doen zich op deze deelmarkt niet voor;
- gerelateerd aan het aantal slaapplekken is de bezetting van de totale kampeer- en bungalowsector gedurende het zomerseizoen vanaf 1978 gestaag toegenomen. Onder invloed van een terugval in de vraag komt de gemiddelde bezetting in 1985/1986 echter wat lager uit dan in de jaren daarvoor.

In totaliteit bezien verkeren vraag en aanbod op de Veluwe en Veluwerand in evenwicht. Dit geldt voor de gehele beschouwde periode 1978-1986. Overigens vertonen de vraag- en aanbodaandelen op de Veluwe en Veluwerand in de tijd een licht neerwaartse trend.

1.2.5 De kwaliteit van het aanbod

De kwaliteit van het verblijfsrecreatieve aanbod is beschreven met behulp van een tweetal bronnen. In de eerste plaats is aan de hand van het Kampeerraadbestand het aantal sanitaire en overige voorzieningen geïventariseerd. Daarbij werd het volgende geconcludeerd:

- het aantal toiletten en wasplaatsen per 100 slaapplekken is in het Nationaal Landschap Veluwe opvallend laag en ligt op ongeveer de helft van het landelijk gemiddelde. Dit lagere voorzieningenniveau kan ten dele verklaard worden uit het feit dat het accent in het Nationaal Landschap Veluwe wat sterker ligt op de vaste standplaatsen. Over het algemeen zijn sta-caravans voorzien van eigen sanitair waardoor het aantal gemeenschappelijke voorzieningen op het terrein, beperkt kan blijven;

- het aantal douches per 100 slaappleatsen is in vergelijking met Nederland wat hoger;
- de aanwezigheid van bepaalde algemene- en verzorgende voorzieningen op de bedrijven in het Nationaal Landschap Veluwe steekt gunstig tot zeer gunstig af bij het landelijk gemiddelde. Bedacht moet worden dat het hier slechts gaat om de aanwezigheid van kantines, kampwinkels, speeltuinen, zwembaden etc. en niet om de staat van onderhoud of andere kwaliteitsmaatstaven.

Naast de voorzieningeninventarisatie via het Kampeerraadbestand, is in de tweede plaats de kwaliteit in beeld gebracht van de ANWB-erkende bedrijven. Bij de classificatie in dit systeem wordt overigens niet alleen rekening gehouden met de aanwezigheid van bepaalde voorzieningen, maar ook met de kwalitatieve uitvoering van de voorziening.

- De ANWB-erkende bedrijven bevatten in Nederland en in het Nationaal Landschap Veluwe respectievelijk 21% en 19% van de totale kampeer- en bungalowcapaciteit. Vaste standplaatsen komen relatief weinig voor, in de categorie zomerhuisjes/bungalows is daarentegen meer dan de helft van de capaciteit op ANWB-erkende bedrijven gevestigd (Nederland: 65%, Nationaal Landschap Veluwe: 50%).
- De kwaliteit van de bungalows en van de sanitaire en algemene recreatieve voorzieningen van de ANWB-erkende bedrijven in het Nationaal Landschap Veluwe wijkt weinig af van het landelijk gemiddelde. De verdeling van de logiescapaciteit over de verschillende kwaliteitsklassen is soms wat gunstiger, soms wat minder gunstig. In grote lijnen doen zich echter geen wezenlijke verschillen voor. Alleen bij de vaste standplaatsen is de gemiddelde kwaliteit in het Nationaal Landschap Veluwe duidelijk hoger dan in Nederland.

Over de kwaliteit van het verblijfsrecreatieve aanbod zijn slechts weinig gegevens beschikbaar. Voor zover dit materiaal toch enig inzicht verschaft kan samenvattend worden geconcludeerd dat de kwaliteit op de beschouwde deelaspecten op de Veluwe en Veluwerand niet achterblijft bij de gemiddelde Nederlandse situatie. Het aantal toiletten en wasplaatsen is aan de lage kant, het aantal douches en het algemene verzorgings- en voorzieningenniveau is daarentegen hoger. Van de totale logiescapaciteit is een fractie minder door de ANWB erkend. De kwaliteit van de erkende terreinen komt globaal overeen met die in Nederland, met dit verschil dat de vaste standplaatsen gemiddeld genomen hoger geclassificeerd zijn.

Kwaliteitsbeoordeling is een complexe aangelegenheid en vergt een veel omvattende kennis over de individuele bedrijven. Met nadruk moet worden vermeld dat vorenstaande conclusies slechts betrekking hebben op een aantal deelaspecten van de kwaliteit en dus niet mogen worden opgevat als een eindoordeel.

1.2.6 Toekomstverkenning van de verblijfsrecreatie

In hoofdstuk 6 wordt ten slotte een schets gepresenteerd van de toekomstverwachtingen voor de verblijfsrecreatie in Nederland. De inhoud van dit hoofdstuk is voornamelijk ontleend aan het Rapport Toekomstverkenning van de Verblijfsrecreatie in Nederland van de Kampeerraad (mei 1987). Het rapport van de Kampeerraad gaat uitsluitend in op het binnenlandse toerisme, het inkomend toerisme blijft buiten beschouwing.

De vooruitzichten voor de kampeer- en bungalowsector in Nederland kunnen als volgt worden samengevat:

- de huidige beschikbare oppervlakte voor de verblijfsrecreatie in Nederland behoeft in de toekomst niet of nauwelijks te worden uitgebreid. Mogelijk zal wel een bepaalde verschuiving wenselijk worden naar accommodatievorm en/of tussen de verschillende (vakantie)gebieden;
- het aantal vaste standplaatsen zal waarschijnlijk in de loop van de jaren negentig vrij snel gaan afnemen;
- bij de toeristische standplaatsen zullen naar verwachting de binnenlandse hoofdvakanties redelijk stabiel blijven terwijl de nevenvakanties in het voor- en naseizoen een positieve trend zullen doormaken. Per saldo zal het aantal toeristische standplaatsen in de komende jaren nauwelijks toe hoeven nemen;
- de vraag naar verhuurbungalows zal verder stijgen;
- de belangstelling voor de traditionele groepsaccommodaties zal gaan dalen.

In de vorige hoofdstukken is gebleken dat de vraag- en aanbodontwikkeling, de structuur en de kwaliteit van de kampeer- en bungalowsector op de Veluwe slechts op een beperkt aantal punten afwijkt van de Nederlandse situatie. Dit geldt zowel voor het toeristengebied als voor het Nationaal Landschap Veluwe. Een en ander impliceert dat de ontwikkelingen zoals die voor Nederland worden verwacht zich bij realisatie naar alle waarschijnlijkheid ook op de Veluwe zullen manifesteren.

1.3 Resumé van de belangrijkste onderzoekresultaten

De verblijfsrecreatieve vraag

Aan het einde van de jaren zeventig en het begin van de jaren tachtig is de vraag in de kampeer- en bungalowsector gestaag toegenomen. Omstreeks het midden van de jaren tachtig treedt echter een kentering op en daalt de vraag aanzienlijk. In Nederland is de ontwikkeling in grote lijnen hetzelfde verlopen, met dit verschil dat de Veluwe ontwikkeling sterker dan in Nederland wordt gekenmerkt door grote pieken en dalen.

Het marktaandeel van de Veluwe en Veluwerand in de zomervakanties is in de loop der jaren geleidelijk gedaald van 14% in 1978 naar 12% in 1986.

Het marktaandeel van de categorie vaste standplaatsen is over de gehele periode gezien redelijk stabiel. Wanneer alleen de meest recente jaren in beschouwing worden genomen, dan lijkt ook hier een aanzet tot een neerwaartse trend aanwezig.

De Veluwe en Veluwerand is voor het binnenlands toerisme één van de belangrijkste toeristengebieden, de betekenis van deze regio voor de buitenlandse toeristen is verhoudingsgewijs zeer gering.

Het verblijfsrecreatieve aanbod

In Nederland is het totale aanbod in de kampeer- en bungalowsector vanaf 1978 vrijwel niet gewijzigd. Zowel het aantal accommodaties als de verdeling daarvan naar logiesvorm is nauwelijks veranderd.

Op de Veluwe en Veluwerand daarentegen is het aanbod van accommodaties in de loop der jaren afgenomen. Ook de aanbodstructuur naar logiesvorm heeft zich gewijzigd: de toeristische standplaatsen zijn steeds belangrijker geworden, de categorie zomerhuisjes/bungalows is in betekenis afgenomen.

Uitgedrukt in procenten van het Nederlandse aanbod vertoont het totale aanbod van accommodaties op de Veluwe en Veluwerand in de tijd een licht dalende tendens.

Confrontatie vraag en aanbod

In totaliteit bezien verkeren vraag en aanbod op de Veluwe en Veluwerand in evenwicht. De categorie zomerhuisjes/bungalows vormen hierop een uitzondering. De bezetting van deze accommodaties is aanzienlijk lager dan in Nederland. Dit wordt vooral veroorzaakt doordat op de Veluwe en Veluwerand minder korte vakanties in deze logiesvorm worden doorgebracht.

Uitgedrukt in procenten van Nederland vertonen de vraag- en aanbod-aandelen van de kampeer- en bungalowsector op de Veluwe en Veluwerand een licht neerwaartse trend.

De kwaliteit van het aanbod

Over de kwaliteit van het verblijfsrecreatieve aanbod zijn slechts weinig gegevens beschikbaar. Voor zover dit materiaal toch enig inzicht verschaft kan samenvattend worden geconcludeerd dat de kwaliteit op de beschouwde deelaspecten op de Veluwe en Veluwerand niet achterblijft bij de gemiddelde Nederlandse situatie.

Toekomstverwachting

Voor Nederland wordt verwacht dat in de toekomst de vraag naar vaste standplaatsen en naar groepsaccommodaties zal gaan dalen, terwijl de vraag naar toeristische standplaatsen en naar verhuur-bungalows verder zal toenemen. Het lijkt aannemelijk dat de ontwikkelingen zoals die voor Nederland worden verwacht, zich ook op de Veluwe zullen manifesteren.

Ten slotte

De keuze om in de eerste fase van het onderzoek geen nieuwe data te verzamelen, heeft als consequentie dat de mate waarin aandacht kon worden besteed aan de verschillende onderzoeksvragen bepaald wordt door de beschikbaarheid van bestaande gegevens. Intussen is duidelijk dat de aanwezige informatiebronnen voornamelijk kwantitatieve vraag- en aanbodgegevens bevatten. Het onderzoek heeft zich derhalve toegespitst op deze twee elementen. Van de vraag- en aanbodontwikkelingen op de verschillende deelmarkten kon aldus een redelijk compleet beeld worden geschetst.

Over de kwaliteit van het accommodatie-aanbod zijn daarentegen slechts fragmentarische gegevens voorhanden. Op basis daarvan konden voor een aantal deelaspecten enige conclusies worden geformuleerd, voor een eindoordeel over de kwaliteit van het aanbod is het statistisch materiaal echter ontoereikend.

Het gemis aan adequate gegevens manifesteerde zich nog pregnanter op het bedrijfseconomische terrein. Op nationaal niveau zijn slechts enkele verouderde cijfers beschikbaar, op regionaal niveau is zelfs die informatie niet aanwezig.

Geconcludeerd moet worden dat het voorliggende onderzoek op onderdelen inzicht geeft in de ontwikkelingen. Tevens moet worden vastgesteld dat het voor de verdere beleidsontwikkeling onontbeerlijke inzicht in de bedrijfseconomische situatie niet geboden kon worden. Dit zal pas mogelijk worden na een breed opgezette enquête onder het bedrijfsleven.

ONDERZOEK
VERBLIJFSRECREATIE
NATIONAAL LANDSCHAP VELUWE

2 DE VERBLIJFSRECREATIEVE VRAAG

2.1 Totaalbeeld 1985

Bij de registratie van de verblijfsrecreatie in Nederland wordt onderscheid gemaakt tussen korte en lange vakanties, verdeeld naar binnenlands toerisme en inkomend toerisme.

Met de term toerisme worden in dit rapport alleen de recreanten bedoeld die tenminste één nacht in een verblijfsinrichting doorbrengen. De dagrecreatie blijft dus buiten beschouwing.

Onder korte vakanties worden verstaan de verblijven van twee tot en met vier dagen. Bij een verblijf van vijf dagen of meer wordt gesproken van een lange vakantie.

Het binnenlands toerisme bestaat uit Nederlanders die in Nederland een vakantie doorbrengen. Het inkomend toerisme wordt gevormd door buitenlanders die in Nederland op vakantie komen.

De verblijfsrecreatieve sector bestaat in beginsel uit de kampeer-, de bungalow- en de hotelsector alsmede de categorieën boot en overig. Tenzij uit de tekst of de tabellen anders blijkt, wordt in dit rapport met de verblijfsrecreatieve sector slechts de kampeer- en bungalowsector bedoeld.

Via het CBS-Vakantie-onderzoek worden jaarlijks de lange binnenlandse vakanties geregistreerd. De korte binnenlandse vakanties zijn in het verleden incidenteel in beeld gebracht via de CBS-Structuuronderzoeken dag- en verblijfsrecreatie. Het meest recente structuuronderzoek heeft betrekking op 1985.

Naast het CBS houdt ook de Stichting Continu Vakantie Onderzoek zich bezig met de registratie van de korte en lange binnenlandse vakanties. Over de binnenlandse vakanties zijn dus twee onafhankelijke informatiebronnen beschikbaar.

Evenals de hiervoor genoemde CBS-publicaties betreft het Continu Vakantie Onderzoek een steekproefonderzoek. Volgens opgave van het CBS wordt het niveau van de lange binnenlandse vakanties in het CVO beter gemeten dan in het CBS-Vakantie-onderzoek. Voor de korte vakanties geldt het omgekeerde en is het CBS-Structuuronderzoek de meest betrouwbare bron.

Het inkomend toerisme tenslotte wordt geteld via de CBS-Statistiek Vreemdelingenverkeer. Deze statistiek wordt samengesteld op basis van een integrale telling. Opgenomen zijn de overnachtingscijfers van buitenlandse gasten in hotels en op kampeerbedrijven (inclusief zomerhuisjes en bungalows). Deze twee logies-vormen omvatten te zamen ca. 80% van het totale inkomend toerisme.

Op basis van de zojuist genoemde bronnen kan voor 1985 een redelijk compleet beeld worden opgesteld van het aantal doorgebrachte vakantiedagen in Nederland en in het toeristengebied Veluwe en Veluwerand.

Tabel 1 Aantal doorgebrachte vakantiedagen in Nederland en in het toeristen-
gebied Veluwe en Veluwerand, totaal alle logiesvormen, 1985

	Nederland		Veluwe en Veluwerand		
	aantal x 1000	in % van totaal	aantal x 1000	in % van totaal	aandeel in Nederland (%)
Binnenlands					
toerisme	109.500	89	13.140	98	12
waarvan:					
korte vakanties	34.470	28	3.380	25	10
lange vakanties	75.030	61	9.760	72	13
Inkomend					
toerisme ¹⁾	13.118	11	331	2	3
Totaal	122.618	100	13.471	100	11

¹⁾ betreft overnachtingen i.p.v. vakantiedagen

Bron: zie bijlage 6

Uit tabel 1 blijkt dat de lange binnenlandse vakanties kwantitatief het belangrijkste zijn. In Nederland neemt deze categorie 61% van het totale aantal vakantiedagen voor haar rekening, op de Veluwe en Veluwerand is dit aandeel zelfs 72%. Het aandeel van de korte binnenlandse vakanties bedraagt in beide gebieden ongeveer een kwart. Het inkomend toerisme speelt op de Veluwe en Veluwerand een ondergeschikte rol.

Van het totale aantal binnenlandse vakantiedagen wordt 12% doorgebracht op de Veluwe en Veluwerand, waarmee deze regio tot één van de belangrijkste toeristengebieden in Nederland behoort.

In tabel 2 slaat de structuur van de verblijfsrecreatieve vraag weergegeven. Hierbij is de vraag verdeeld naar logiesvorm waarbij het totaal op 100% is gesteld.

Tabel 2 Structuur van de verblijfsrecreatieve vraag, korte + lange vakanties, 1985 (totaal aantal vakantiedagen per regio = 100%)

	Binnenlands toerisme		Inkomend toerisme	
	Nederland	Veluwe en Veluwerand	Nederland	Veluwe en Veluwerand
Hotel/pension	10	9	51	63
Zomerhuisje/ bungalow	27	21	49	37
Tent/tenthuis	11	12		
(Vouw)caravan	39	52		
Kamphuis/ jeugdherberg/ kampeerboerderij	4	3		
Boot	5	-	*	*
Overig	4	3	*	*
Totaal	100	100	100	100

* = onbekend

Bron: zie bijlage 6

In vergelijking met Nederland wordt de structuur van het binnenlands toerisme op de Veluwe en Veluwerand gekenmerkt door de afwezigheid van bootvakanties'), een wat lichter accent op de logiesvorm zomerhuisje/bungalow en een duidelijk zwaartepunt op de categorie (vouw)caravan. Bij het inkomend toerisme zijn de kampeervakanties op de Veluwe en Veluwerand minder in trek dan in de rest van Nederland.

In tabel 3 staat de verblijfsrecreatieve vraag op de Veluwe en Veluwerand nogmaals weergegeven, nu als aandeel in de totale Nederlandse vraag. Het aandeel van het totale binnenlandse toerisme wijkt iets af van het percentage uit tabel 1. Dit is te wijten aan de verschillende bronnen die zijn geraadpleegd.

') In de Veluwse gemeenten Harderwijk en Elburg worden wel bootvakanties doorgebracht. Deze gemeenten vallen echter buiten het toeristengebied Veluwe en Veluwerand en worden gerekend tot het toeristengebied IJsselmeerkust.

Tabel 3 Aantal vakantiedagen op de Veluwe en Veluwerand in % van Nederland, korte + lange vakanties, 1985

	<u>Binnenlands toerisme</u>		<u>Inkomend toerisme</u>
Hotel/pension	10		3
Zomerhuisje/bungalow	8	)	
Tent/tenthuis	12	)	
(Vouw)caravan	15	)	2
Kamphuis/jeugdherberg/ kampeerboerderij	10	)	
Boot	-		*
Overig	8		*
Totaal	11		3

* = onbekend

Bron: zie bijlage 6

Opnieuw wordt duidelijk dat voor het binnenlands toerisme de Veluwse tent- en caravansector een zeer belangrijke plaats inneemt. Landelijk wordt de helft van het aantal binnenlandse vakantiedagen in deze twee logiesvormen doorgebracht. Ruim 1/7 deel daarvan wordt gerealiseerd op de Veluwe en Veluwerand.

2.1.1 Samenvatting en conclusies

In deze paragraaf is een schets gegeven van de plaats van het toerisme op de Veluwe en de Veluwerand ten opzichte van Nederland en is een globale structuurvergelijking gemaakt. Op grond daarvan kon het volgende worden geconcludeerd:

- uitgedrukt in aantallen vakantiedagen is de toeristische markt zeer omvangrijk. In 1985 bedroeg het aantal in Nederland doorgebrachte vakantiedagen ca. 123 miljoen;
- van dit totale aantal vakantiedagen werd 12% doorgebracht op de Veluwe en Veluwerand. Daarmee is deze regio één van de belangrijkste toeristengebieden in Nederland;
- bij het binnenlands toerisme bekleedt met name de Veluwse tenten caravansector een dominante plaats;
- het inkomend toerisme is op de Veluwe en Veluwerand daarentegen van ondergeschikt belang.

2.2 De ontwikkeling 1980-1986, totaal van alle logiesvormen

In de vorige paragraaf is gekeken naar de verblijfsrecreatieve vraag op één bepaald tijdstip, i.c. 1985. In deze paragraaf zal de ontwikkeling 1980-1986 worden gezien.

In tabel 4 staan de ontwikkelingsindices weergegeven van het totale aantal vakantiedagen doorgebracht in Nederland en op de Veluwe en Veluwerand.

Tabel 4 Ontwikkelingsindex van het aantal vakantiedagen
(1980 = 100), binnenlands en inkomend toerisme, totaal van
alle logiesvormen

	<u>Nederland</u>	<u>Veluwe en Veluwerand</u>
1980	100	100
1981	97	123
1982	105	142
1983	101	124
1984	105	116
1985	98	97
1986	98	111

Bron: zie bijlage 6

In de Nederlandse verblijfsrecreatie is tussen 1980 en 1986 geen trendmatige ontwikkeling te onderkennen. De totale vraag schommelt met een marge van 5% rondom het niveau van 1980.

Op de Veluwe en Veluwerand vertoont de ontwikkeling een grillig verloop. Tot 1983 is de groei stormachtig doch in de jaren daarna treedt een duidelijke afkalving op.

Met een dieptepunt in 1985 zakt de vraag terug tot zelfs iets onder het niveau van 1980. In 1986 is echter weer een herstel ingetreden.

Het is in toeristische onderzoeken en statistieken gebruikelijk de regionale ontwikkeling te beoordelen c.q. weer te geven aan de hand van het aandeel dat de regio uitmaakt van totaal Nederland. In tabel 5 staan voor de jaren 1980-1986 de aandelen van de Veluwe en Veluwerand.

Tabel 5 Totale aantal vakantiedagen van alle logiesvormen op de Veluwe en Veluwerand in % van Nederland, binnenlands + inkomend toerisme

	<u>aandeel in %</u>
1980	11
1981	14
1982	15
1983	14
1984	13
1985	11
1986	13

Bron: zie bijlage 6

De regionale ontwikkeling weergegeven als aandeel vertoont in de periode 1982-1985 een dalende trend. In 1986 lijkt deze trend doorbroken en stijgt het aandeel weer.

Uit tabel 4 is gebleken dat de regionale vraag gemiddeld meer is toegenomen dan in Nederland. Deze divergerende ontwikkeling verklaart voor een belangrijk deel de fluctuatie in het aandeel. De schommelingen in het aandeel lijken veeleer het gevolg van enkele goede jaren op de Veluwe en Veluwerand dan van excessieve dalingen.

2.2.1 Samenvatting en conclusies

Aan de hand van de indexcijfers 1980-1986 is in deze paragraaf een beeld gegeven van de ontwikkeling van de totale verblijfsrecreatieve vraag (alle logiesvormen tezamen). Daarnaast is de regionale ontwikkeling afgezet tegen de Nederlandse met behulp van het kerngetal "regionaal aandeel". Daarbij zijn de volgende conclusies getrokken:

- de verblijfsrecreatieve vraag op de Veluwe en Veluwerand vertoont in de tijd een grillig verloop;
- over de gehele periode bezien is de ontwikkeling gunstiger verlopen dan in Nederland en heeft de Veluwe en Veluwerand haar positie kunnen consolideren;
- de schommelingen van het regionale aandeel lijken met name te zijn veroorzaakt door enkele goede jaren op de Veluwe en Veluwerand.

2.3 De kampeer- en bungalowsector

Nadat in het voorgaande de totale verblijfsrecreatieve sector is besproken, wordt in deze paragraaf de kampeersector aan een nadere beschouwing onderworpen. Tot de kampeersector worden de volgende logiesvormen gerekend:

- 1 Zomerhuisje/bungalow;
- 2 tent/tenthuisje;
- 3 (vouw/sta)caravan;
- 4 kampeerboerderij;
- 5 kamphuis;
- 6 jeugdherberg.

In het CBS-Vakantie-onderzoek (lange binnenlandse vakanties) zijn de categorieën 1, 2 en 3 afzonderlijk opgenomen. De logiesvormen 4, 5 en 6 zijn gecombineerd tot één categorie. Vaste en toeristische standplaatsen worden in deze statistiek niet afzonderlijk geregistreerd.

Het continu vakantie onderzoek (korte en lange binnenlandse vakanties) onderscheid de logiesvormen 1 en de combinatie 4, 5 en 6. De tent- en caravanstandplaatsen (2 en 3) worden niet afzonderlijk benoemd maar zijn als één categorie opgenomen, waarbij voor een aantal jaren onderscheid wordt gemaakt in vaste en toeristische standplaatsen.

Het inkomend toerisme tenslotte wordt geteld via de CBS-Statistiek Vreemdelingenverkeer, waarin alleen de som van de categorieën 1 t/m 5 is opgenomen voor het seizoen april-september.

Daarbij worden de vaste standplaatsen apart vermeld. Naast het inkomend toerisme bevat deze statistiek tevens de binnenlandse overnachtingen op kampeerbedrijven.

In de volgende paragrafen zal de kampeersector achtereenvolgens beschreven worden op basis van de verschillende informatiebronnen.

Bij de onderlinge vergelijking van de informatie uit de verschillende statistieken doet zich het probleem voor dat de cijfers niet altijd eenduidig zijn. Op het einde van dit hoofdstuk wordt hierop nader ingegaan en is getracht op basis van alle beschikbare bronnen een zo consistent mogelijk beeld te schetsen van de ontwikkelingen (paragraaf 2.4 Samenvatting en conclusies).

2.3.1 CBS-Vakantie-onderzoek

In tabel 6 staat de ontwikkeling weergegeven van het aantal vakantie-dagen in de kampeersector volgens het CBS-Vakantie-onderzoek (lange binnenlandse vakanties).

In het begin van de jaren tachtig is de totale vraag naar kampeeraccommodaties gestaag toegenomen.

Na 1983 is de vraag weer teruggezaakt tot ongeveer het niveau uit 1980.

Op de Veluwe en Veluwerand was 1983 een topjaar, gevolgt door een dieptepunt in 1984. Het huidige niveau ligt echter ook in deze regio weer dicht bij het uitgangsjaar 1980. De gehele periode overziend kan geconcludeerd worden dat de vraagontwikkelingen op de Veluwe en Veluwerand niet ongunstiger zijn geweest dan in Nederland.

Wel wordt het regionale verloop gekenmerkt door een grilliger patroon dan in Nederland.

Tabel 6 Ontwikkelingsindex van het aantal vakantiedagen in de kampeer- bungalowsector, lange binnenlandse vakanties, 1980 = 100, CBS

Nederland	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986
Zomerhuisje/ bungalow	100	110	112	95	101	101	102
Tent/tenthuis	100	109	121	112	92	96	86
(Vouw)caravan	100	102	106	109	100	96	109
Kamphuis/jeugd- herberg/kampeer- boerderij	100	102	162	178	132	111	115
Totaal kampeer- sector	100	106	112	108	100	98	103
Veluwe en Veluwerand							
Zomerhuisje/ bungalow	100	119	135	123	81	110	102
Tent/tenthuis	100	98	151	84	123	140	81
(Vouw)caravan	100	95	90	144	90	104	95
Kamphuis/jeugd- herberg/kampeer- boerderij	100	193	208	268	24	129	170
Totaal kampeer- sector	100	105	113	134	89	110	97

Bron: zie bijlage 6

Naar logiesvorm bezien is de Nederlandse vraag naar zomerhuisjes/ bungalows en caravanstandplaatsen betrekkelijk stabiel. In de categorie tent/tenthuis is na een periode van groei in 1983 een dalende trend ingezet. Het aantal vakantiedagen in kamphuizen etc. is tot 1983 sterk toegenomen, daarna is de vraag weer teruggelopen. Op regionaal niveau is per logiesvorm geen duidelijke ontwikkeling waarneembaar.

In tabel 7 wordt een overzicht gegeven van de regionale aandelen in de verschillende deelmarkten van de kampeersector.

Tabel 7 Aantal vakantiedagen op de Veluwe en Veluwerand in % van Nederland, lange binnenlandse vakanties, kampeer- en bungalowsector, CBS

	<u>Aandeel Veluwe en Veluwerand in Nederland (%)</u>						
	<u>1980</u>	<u>1981</u>	<u>1982</u>	<u>1983</u>	<u>1984</u>	<u>1985</u>	<u>1986</u>
Zomerhuisje/ bungalow	9	10	11	12	7	10	9
Tent/tenthuis	8	8	11	6	11	12	8
(Vouw)caravan	14	13	12	19	13	15	12
Kamphuis/jeugd- herberg/kampeerv- boerderij	10	19	13	15	2	11	15
Totaal kampeerv- sector	11	11	11	14	10	13	11

Bron: zie bijlage 6

Opnieuw moet worden geconstateerd dat zich geen eenduidige lange termijnontwikkeling aftekent. Na een incidentele sterke toe- of afname van een aandeel blijkt in de daaropvolgende jaren meestal weer een tendens aanwezig naar het gemiddelde patroon.

Hiervoor werd al geconcludeerd dat de totale vraag op de Veluwe en Veluwerand zich ten opzichte van Nederland tenminste geconsolideerd heeft. Intussen kan dezelfde conclusie worden getrokken voor de verschillende deelmarkten van de kampeersector, althans voor wat betreft het aantal vakantiedagen verbonden aan de lange binnenlandse vakanties.

Tot slot van deze paragraaf is in tabel 8 de structuur opgenomen van de vraag naar kampeeraccommodaties. Het totale aantal vakantiedagen van de lange binnenlandse kampeervakanties is op 100% gesteld.

Tabel 8 Structuur van de kampeer- en bungalowsector naar logiesvorm, lange binnenlandse vakanties, CBS

	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	aantal x 1000 1986
<u>Nederland</u>								
Zomerhuisje/bungalow	36	37	36	32	36	37	35	19.573
Tent/tenthuis	16	16	17	16	14	15	13	7.288
(Vouw)caravan	46	44	43	47	46	45	48	26.871
Kamphuis/jeugdherberg/ kampeerboerderij	3	3	4	5	4	3	3	1.675
Totaal kampeersector	100	100	100	100	100	100	100	55.407
<u>Veluwe en Veluwerand</u>								
Zomerhuisje/bungalow	29	33	35	27	26	29	31	1.810
Tent/tenthuis	12	11	16	7	16	15	10	576
(Vouw)caravan	57	51	45	61	57	54	56	3.288
Kamphuis/jeugdherberg/ kampeerboerderij	2	4	4	5	0	3	4	243
Totaal kampeersector	100	100	100	100	100	100	100	5.917

Bron: zie bijlage 6

Uit dit overzicht blijkt dat zich tussen 1980 en 1986 zowel in Nederland als op de Veluwe en Veluwerand geen structurele wijzigingen hebben voorgedaan.

Op regionaal niveau doen zich van jaar op jaar soms sterke verschuivingen voor, over meerdere jaren bezien is daarin evenwel geen trendmatige ontwikkeling te onderkennen.

Zoals in paragraaf 2.1 al is gebleken wordt de kampeersector gedomineerd door de logiesvorm (vouw)caravan.

Met een aandeel van ongeveer 1/3 vormt de categorie zomerhuisje/bungalow eveneens een belangrijke deelmarkt.

2.3.2 Continu vakantie onderzoek

Over het totale aantal vakantiedagen is via het Continu Vakantie Onderzoek vanaf 1980 een tijdreeks beschikbaar. Gedifferentieerd naar logiesvorm is echter slechts voor een zeer beperkt aantal jaren cijfermateriaal aanwezig.

Op regionaal niveau is pas sinds 1985 een met Nederland vergelijkbare onderverdeling voorhanden.

In het voorgaande is de ontwikkeling van de verblijfsrecreatie steeds gerelateerd aan het aantal vakantiedagen. In het continu vakantie onderzoek zijn per logiesvorm echter alleen het aantal vakanties bekend. Regionaal wordt bovendien geen onderscheid gemaakt tussen korte en lange vakanties.

De beschrijving van de kampeersector met behulp van het Continu Vakantie Onderzoek kan derhalve slechts zeer summier plaatsvinden.

Tabel 9 Ontwikkelingsindex van het aantal binnenlandse vakanties volgens het Continu Vakantie Onderzoek, 1986 = 100, kampeer- en bungalowsector

Nederland	indexcijfers					stand x 1000 1986
	1982	1983	1984	1985	1986	
Zomerhuisje/bungalow	*	83	92	96	100	3.267
Tent/caravan	133	111	117	95	100	5.183
waarvan:						
vaste standplaatsen	*	111	119	86	100	3.329
toeristische standplaatsen	*	111	114	112	100	1.854
Veluwe en Veluwerand						
Zomerhuisje/bungalow	*	91	*	95	100	330
Tent/caravan	123	106	*	68	100	1.103
waarvan:						
vaste standplaatsen	*	*	*	67	100	857
toeristische standplaatsen	*	*	133	73	100	247

* = onbekend

Bron: zie bijlage 6

De zomerhuisje/bungalowvakanties zijn sinds 1983 gestaag toegenomen waarbij de groei in Nederland wat sneller is verlopen dan op de Veluwe en Veluwerand. De tent/caravanvakanties zijn daarentegen aanzienlijk in getal afgenomen.

Op de Veluwe en Veluwerand was het aantal kampeervakanties in 1985 uitzonderlijk laag. In 1986 is de markt echter weer aangetrokken. Naar vaste en toeristische standplaatsen bezien is het aantal regionale waarnemingen te gering om conclusies te kunnen trekken.

Omdat de cijfers betrekking hebben op het aantal vakanties en niet op het aantal vakantiedagen, zijn de gesignaleerde ontwikkelingen moeilijk te duiden. Het aantal vakantiedagen van bijvoorbeeld een lange kampeervakantie bedraagt vijftien dagen. De korte kampeervakanties duren gemiddeld drie dagen. Wanneer nu de lange kampeervakanties met bijvoorbeeld 1000 toenemen en de korte kampeervakanties met 2000 afnemen, dan wordt per saldo een daling van het aantal vakanties geregistreerd van 1000.

Voor de bedrijven is echter niet het aantal vakanties van belang maar de feitelijke vraag in vakantiedagen c.q. overnachtingen. In het zojuist genoemde voorbeeld is de feitelijke vraag niet gedaald maar toegenomen met 9000 vakantiedagen (1000×15 dagen - 2000×3 dagen).

Uit het vorenstaande blijkt de betrekkelijkheid van de registratie in aantallen vakanties wanneer daarbij geen onderscheid wordt gemaakt in lange en korte vakanties.

Zoals reeds opgemerkt zijn de regionale gegevens van het continu vakantie onderzoek niet gesplitst voorhanden, zodat aan deze bron nauwelijks regionale conclusies zijn te ontlelen.

Tot besluit van deze paragraaf staat in tabel 10 een overzicht van de regionale aandelen in Nederland.

Tabel 10 Aandeel (in %) van de Veluwe en Veluwerand in de binnenlandse vakanties in Nederland, korte + lange zomer- en wintervakanties, CVO

	1982	1983	1984	1985	1986
Zomerhuisje/bungalow	*	11	*	10	10
Tent/caravan	20	20	*	15	21
waarvan:					
vaste standplaats	*	*	*	20	26
toeristische standplaats	*	*	15	9	13

* = onbekend

Bron: zie bijlage 6

Het aandeel van de Veluwe en Veluwerand in de zomerhuisje/bungalowvakanties is blijkens tabel 10 stabiel gebleven. Ditzelfde geldt met uitzondering van 1985 voor de tent/caravanvakanties.

Voorzover iets kan worden afgeleid uit het beperkte aantal waarnemingen van de toeristische plaatsen, is dit aandeel gedaald. De nog beperktere waarnemingsperiode van de vaste standplaatsen laat nauwelijks een andere conclusie toe dan dat de Veluwe en Veluwerand voor deze logiesvorm een zeer belangrijk toeristengebied is waar bijna een kwart van alle Nederlandse vakanties op een vaste standplaats zijn doorgebracht.

2.3.3 Statistiek Vreemdelingenverkeer, CBS

In de CBS Statistiek Vreemdelingenverkeer worden de overnachtingscijfers gepubliceerd van de buitenlandse en Nederlandse gasten op kampeerbedrijven. Tot de kampeerbedrijven worden gerekend terreinen voor tenten, caravans, stacaravans, bungalows, zomerhuisjes, tenthuisjes alsmede kampeerboerderijen, kamphuizen en conferentieoorden. De overnachtingscijfers hebben betrekking op de periode april-september. Het aantal overnachtingen op vaste standplaatsen wordt apart geregistreerd.

In tabel 11 staan de ontwikkelingsindices weergegeven van het aantal overnachtingen op de kampeer- en bungalowbedrijven gedurende het seizoen april-september.

Tabel 11 Ontwikkelingsindex van het aantal overnachtingen op kampeer- en bungalowbedrijven, buitenlandse en Nederlandse gasten, april-september, 1978 = 100

	Nederland				Veluwe en Veluwerand			
	Nederlanders		Buitenlanders		Nederlanders		Buitenlanders	
	totaal	op vaste standpl.	totaal	op vaste standpl.	totaal	op vaste standpl.	totaal	op vaste standpl.
1978	100	100	100	100	100	100	100	100
1979	112	110	132	138	111	109	118	160
1980	118	112	132	139	115	110	149	180
1981	130	124	145	147	121	117	130	107
1982	136	131	170	197	127	125	169	187
1983	136	127	167	213	130	128	160	273
1984	143	129	198	278	138	132	131	193
1985	127	110	193	268	111	104	184	300
1986	132	118	200	280	117	111	169	233
aantal x 1000, 1986	53.438	29.031	6.605	2.248	6.975	4.147	113	35

Bron: zie bijlage 6

Door een verbeterde registratie van adressen is in 1984 een trendbreuk ontstaan. De cijfers 1984 en latere jaren zijn daardoor niet geheel vergelijkbaar met de cijfers van voor 1984.

Ten aanzien van de binnenlandse zomervakanties is tussen 1978 en 1983 het aantal overnachtingen op Nederlandse kampeerbedrijven toegenomen met 36%. Ten opzichte van 1984 trad in 1985 een daling op, gevolgd door een gedeeltelijk herstel in 1986. Op de Veluwe en Veluwerand heeft zich ongeveer dezelfde ontwikkeling voorgedaan met dien verstande dat de gemiddelde jaarlijkse groei tot 1983 een fractie lager was dan in Nederland en de terugval in 1985 heftiger.

Hetzelfde patroon heeft zich voorgedaan bij de categorie vaste standplaatsen, zij het dat de regionale groei tot 1983 gelijke tred heeft gehouden met de Nederlandse groei. De terugval in 1985 was echter ook in deze specifieke categorie omvangrijker dan in Nederland.

Het aantal overnachtingen van de buitenlandse gasten is stormachtig gegroeid. In de categorie vaste standplaatsen is het aantal overnachtingen in acht jaar tijd met 200 à 300% toegenomen.

Met behulp van het kengetal "regionaal aandeel" is in tabel 12 de positie en ontwikkeling van de Veluwe en Veluwerand ten opzichte van Nederland in beeld gebracht.

Tabel 12 Aantal overnachtingen op de Veluwe en Veluwerand in % van Nederland, kampeer- en bungalowbedrijven, april-september, CBS

	Nederlanders		Buitenlanders		Totaal	
	totaal	op vaste standpl.	totaal	op vaste standpl.	totaal	op vaste standpl.
1978	15	15	2	2	14	15
1979	15	15	2	2	14	15
1980	15	15	2	2	13	15
1981	14	14	2	1	13	14
1982	14	15	2	2	13	14
1983	14	15	2	2	13	15
1984	14	16	1	1	13	15
1985	13	15	2	2	12	14
1986	13	14	2	2	12	13

Bron: zie bijlage 6

Het aandeel van de Veluwe en Veluwerand in de overnachtingen op de Nederlandse kampeerbedrijven bedroeg eind zeventiger jaren 14%. Vanaf 1980 bleef het aandeel een vijftal jaren constant op 13%, daarna is echter opnieuw een geringe verlaging opgetreden naar 12% in 1985 en 1986.

Het aandeel in de vaste standplaatsen is over de gehele periode bezien redelijk stabiel. Wanneer alleen de laatste drie jaren in beschouwing worden genomen lijkt een aanzet tot een neerwaartse trend aanwezig.

Het marktaandeel van de Veluwe en Veluwerand in de buitenlandse overnachtingen wijzigt in de tijd nauwelijks en is in verhouding tot het binnenlandse marktaandeel zeer gering.

Tabel 13 Het aantal overnachtingen op vaste standplaatsen in % van het totale aantal overnachtingen, april-september, kampeer- en bungalowbedrijven

	<u>Nederland</u>	<u>Veluwe en Veluwerand</u>
1978	59	63
1982	57	60
1986	53	59

Bron: zie bijlage 6

Het aandeel van de vaste standplaatsen is in de loop der tijd afgenomen. De oorzaak hiervan kan voornamelijk worden gevonden in de wat snellere groei van de overige kampeervormen.

Het aandeel van de vaste standplaatsen op de Veluwe en Veluwerand ligt door de jaren heen steeds iets boven het landelijk gemiddelde. Het verschil is echter betrekkelijk gering.

2.4 Samenvatting en conclusies

In paragraaf 2.3 zijn de vraagontwikkelingen in de kampeersector besproken aan de hand van verschillende informatiebronnen. De ontwikkelingen zoals die uit deze verschillende bronnen naar voren komen geven accentverschillen te zien of spreken elkaar soms tegen. Dit wordt enerzijds veroorzaakt door definitieverschillen in de tellenheden en anderzijds door het steekproefkarakter van sommige statistieken.

De cijfers uit de CBS-Statistiek Vreemdelingenverkeer berusten op een integrale telling en moeten als zodanig het meest betrouwbaar worden geacht.

Het CBS-Vakantie Onderzoek en het Continu Vakantie Onderzoek zijn opgehoogde steekproefuitkomsten waarvan de resultaten met name op regionaal niveau - en daar binnen in het bijzonder naar logiesvormen - met ruime onnauwkeurigheidsmarges zijn omgeven. Dit betekent dat de gemiddelde cijfers over meerdere jaren een betrouwbaarder ontwikkelingsbeeld opleveren dan de mutaties van jaar op jaar. Vanuit deze optiek bezien kunnen de vraagontwikkelingen van de kampeersector op de Veluwe en Veluwerand als volgt worden samengevat:

Aan het einde van de jaren zeventig en het begin van de jaren tachtig is de vraag in de kampeersector gestaag toegenomen.

Omstreeks het midden van de jaren tachtig treedt echter een kentering op en daald de vraag aanzienlijk. De vraag in 1986 is daardoor weer teruggezaakt tot ongeveer het niveau uit de begin jaren tachtig. De regionale ontwikkeling heeft daarmee in grote lijnen gelijke tred gehouden met de Nederlandse ontwikkeling, met dit verschil dat de regionale ontwikkeling gekenmerkt wordt door een grilliger patroon met relatief grote pieken en dalen.

Op de verschillende deelmarkten hebben zich de volgende ontwikkelingen voorgedaan:

- het marktaandeel van de Veluwe en Veluwerand in het zomerseizoen is in de loop van de jaren geleidelijk gedaald van 14% in 1978 naar 12% in 1986;
- het aantal overnachtingen op vaste standplaatsen gedurende het zomerseizoen is zowel in Nederland als op de Veluwe en Veluwerand tussen 1978 en 1983 vrijwel onafgebroken toegenomen. In vergelijking met de algemene tendens lag het gemiddelde groeitempo echter een fractie lager. Ook op deze deelmarkt heeft zich in 1985 een sterke terugval voor gedaan met aansluitend enig herstel in 1986.

Het marktaandeel van de Veluwe en Veluwerand in de vaste standplaatsen is over de gehele periode 1978-1986 gezien redelijk stabiel gebleven. Wanneer alleen de meest recente jaren 1984-1986 in beschouwing worden genomen lijkt ook hier een aanzet tot een neerwaartse trend aanwezig;

- gemiddeld over de jaren 1980-1986 bekleedt de Veluwe en Veluwerand in het marktsegment lange binnenlandse zomer- en winter vakanties een betrekkelijk stabiele positie. De marktaandelen per logiesvorm vertonen door de jaren heen weliswaar heftige schommelingen, na een incidentele sterke toe- of afname van een aandeel blijkt in de daaropvolgende jaren meestal weer een tendens aanwezig naar het gemiddelde patroon;
- het aantal overnachtingen van buitenlandse gasten op de Nederlandse kampeerbedrijven is vanaf 1978 stormachtig gegroeid. Het marktaandeel van de Veluwe en Veluwerand is in de tijd constant en in verhouding tot het binnenlandse marktaandeel zeer gering;
- binnen de totale kampeersector is de categorie (vouw/sta)caravan op de Veluwe en Veluwerand van oudsher de dominante logiesvorm. In iets mindere mate geldt dit overigens ook voor Nederland. Gemiddeld wordt 55% van de vakantiedagen op de Veluwe en Veluwerand in deze logiesvorm doorgebracht. De zomerhuis- en bungalowsector vormt met een aandeel van 30% eveneens een belangrijke deelmarkt.

In de verdeling van de vraag naar logiesvorm is sinds 1980 geen duidelijke structuurwijziging opgetreden. Wel is op de Veluwe en Veluwerand vanaf 1984 een accentverschuiving te bespeuren waarbij het aandeel van de categorie zomerhuisje/bungalow stijgt en het aandeel tent/tenthuis afneemt.

3 HET VERBLIJFSRECREATIEVE AANBOD

3.1 Inleiding

De kampeer- en bungalowsector is zeer heterogeen van samenstelling. De aangeboden logiesvormen lopen uiteen van grootschalige luxe bungalowparken met veel voorzieningen tot eenvoudige natuurkampeerterreinen met vijf standplaatsen.

De samenstelling van het aanbod is over een reeks van jaren bekend, onderverdeeld naar hotels, toeristische standplaatsen, vaste standplaatsen, zomerhuisjes/bungalows en een categorie overig, waarin opgenomen kamphuizen, conferentieoord, kampeerboerderijen etc. (CBS-statistiek Vreemdelingenverkeer). Evenals bij de cijfers over de vraagzijde hebben de gegevens betrekking op het toeristengebied Veluwe en Veluwerand.

Daarnaast beschikt de Kampeerraad over een bedrijvenbestand. Ten behoeve van dit onderzoek is van het bestand 1988 een speciale uitdraai vervaardigd van de bedrijven gevestigd in het Nationaal Landschap Veluwe.

3.2 Totaalbeeld 1985

In tabel 14 staat een overzicht van de logiescapaciteit van het totale verblijfsrecreatieve aanbod.

Tabel 14 Capaciteit van de verblijfsrecreatie in slaapplaatsen en de structuur 1985

	aantal x 1000		structuur (totaal = 100%)		Veluwe en Veluwerand in % van Nederland
	Nederland	Veluwe en Veluwerand	Nederland	Veluwe en Veluwerand	
Hotels	98	6	6	3	6
Toeristische standplaatsen	509	50	31	25	10
Vaste standplaatsen	811	118	49	58	15
Zomerhuisjes/bungalows	178	21	11	10	12
Overig	50	7	3	3	14
Totaal	1.646	202	100	100	12

Bron: Statistiek Vreemdelingenverkeer, CBS.

De kampeer- en bungalowsector is met ruim 90% van de totale verblijfsrecreatieve capaciteit ver uit de belangrijkste logiesvorm, waarbij het aanbod van vaste standplaatsen overheerst. In vergelijking met Nederland is de hotelcapaciteit op de Veluwe en Veluwerand relatief klein, de vaste standplaatsen zijn zwaarder vertegenwoordigd, de toeristische standplaatsen wat minder.

3.3 De ontwikkeling van de kampeer- en bungalowcapaciteit 1978-1986

De ontwikkeling van de logiescapaciteit van de kampeer- en bungalowsector is tussen 1978 en 1986 als volgt verlopen:

Tabel 15 Ontwikkelingsindex van het aanbod in slaappleatsen van de totale kampeer- en bungalowsector, 1978 = 100

Nederland	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986
Toeristische standplaatsen	100	97	97	89	90	105	110	113	116
Vaste standplaatsen	100	99	99	98	98	100	105	103	105
Zomerhuisjes/bungalows	100	94	95	109	106	93	100	100	99
Overig	100	95	95	90	90	95	119	119	114
Totaal	100	97	98	96	96	101	106	106	108

<u>Veluwe en Veluwerand</u>	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986
Toeristische standplaatsen	100	88	88	98	98	117	122	122	129
Vaste standplaatsen	100	83	82	83	83	83	86	85	83
Zomerhuisjes/bungalows	100	96	96	121	121	82	86	75	71
Overig	100	100	88	75	75	75	88	88	75
Totaal	100	86	85	90	90	89	93	91	90

Bron: Statistiek Vreemdelingenverkeer, CBS

Zoals in paragraaf 2.3.3 reeds is opgemerkt is in de cijferreeks een trendbreuk ontstaan waardoor de cijfers van 1984 en latere jaren niet geheel vergelijkbaar zijn met de cijfers van voor 1984.

In Nederland is de totale capaciteit in de periode 1978/1983 en 1984/1986 niet fundamenteel gewijzigd. Op de Veluwe en Veluwerand heeft zich in 1979 daarentegen een wezenlijke daling van het aanbod voorgedaan. In de periode daarna blijft het regionale aanbod tot 1983 redelijk stabiel. Vanaf 1984 is echter een dalende tendens waarneembaar, terwijl landelijk in die periode enige groei optrad.

Aanvankelijk daalde in Nederland het aanbod van toeristische standplaatsen. Vanaf 1983 is de capaciteit weer toegenomen. Op de Veluwe en Veluwerand is de stijging in deze categorie wat eerder ingezet en manifesteert zich reeds vanaf 1981 een relatief sterke capaciteitsuitbreiding. Bij de vaste standplaatsen is zowel in Nederland als op de Veluwe en Veluwerand de capaciteit over de gehele periode bezien weinig veranderd. Vanaf 1984 is evenwel op de Veluwe en Veluwerand het aanbod wat teruggelopen. In de categorie zomerhuisjes/bungalows zijn de fluctuaties met name op de Veluwe en Veluwerand aanzienlijk. In de jaren 1981/1982 bereikt het aanbod een hoogtepunt, daarna daalt de capaciteit waarbij de afname op de Veluwe en Veluwerand opvallend groot is.

Tussen 1978 en 1986 is in Nederland de structuur van het aanbod hoe- genaamd niet gewijzigd. Op de Veluwe en Veluwerand zijn in de loop der jaren de toeristische standplaatsen steeds belangrijker geworden (19% van de totale logiescapaciteit in 1978 tegenover 27% in 1986). De categorie zomerhuisjes/bungalows is daarentegen in betekenis af- genomen. In 1982 besloeg deze categorie nog 17% van het totale re- gionale aanbod. Nadien is dit percentage gezakt tot nog slechts 10% in 1986 (zie voor een gedetailleerd overzicht tabel 2, bijlage 7).

In tabel 16 staat een overzicht van het aandeel van de Veluwe en Ve- luwerand in de Nederlandse kampeer- en bungalowsector.

Tabel 16 Aandeel (in %) van de Veluwe en Veluwerand in de Nederlandse kam- peer- en bungalowcapaciteit in slaapplekken

	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986
Toeristische standplaatsen	9	8	8	10	10	10	10	10	10
Vaste standplaatsen	18	15	15	15	15	15	15	15	14
Zomerhuisjes/bungalows	16	16	16	18	18	14	13	12	11
Overig	19	20	18	16	16	15	14	14	13
Totaal	15	13	13	14	14	13	13	13	12

Bron: Statistiek Vreemdelingenverkeer, CBS

De positie van de Veluwe en de Veluwerand in de categorie toeris- tische standplaatsen is constant, bij de vaste standplaatsen was het aandeel in 1978 historisch gezien hoog. In 1979 daalt het aandeel echter en blijft vervolgens stabiel met in 1986 een lichte afname. In de categorie zomerhuisjes/bungalows is het aandeel na 1982 dras- tisch afgenomen. Per saldo vertoont het aandeel van de Veluwe en Ve- luwerand in de totale Nederlandse kampeer- en bungalowsector een licht dalende trend.

Tot slot van deze paragraaf wordt in tabel 17 een overzicht gegeven van de groei van het aantal kampeer- en bungalowbedrijven.

Tabel 17 Aantal kampeer- en bungalowbedrijven 1978/1986 en de ontwikkelingsindex (1978 = 100)

	Nederland		Veluwe en Veluwerand	
	aantal bedrijven	index (1978=100)	aantal bedrijven	index (1978=100)
1978	2.697	100	426	110
1979	2.610	97	414	97
1980	2.581	96	402	94
1981	2.508	93	392	92
1982	2.495	93	387	91
1983	2.505	93	383	90
1984	2.927	109	445	104
1985	2.806	104	429	101
1986	2.795	104	418	98

Bron: Statistiek Vreemdelingenverkeer, CBS

Vanwege de eerder genoemde trendbreuk in de CBS-reeks, moet de ontwikkeling afzonderlijk worden getraceerd voor de perioden 1978/1983 en 1984/1986. Over de ontwikkeling 1983/1984 is geen informatie beschikbaar.

Zowel in Nederland als op de Veluwe en Veluwerand is het aantal bedrijven tussen 1978 en 1983 trendmatig gedaald. Ook in de periode 1984/1986 zet de neerwaartse trend zich voort. Onder de veronderstelling dat het aantal bedrijven in 1983/1984 gelijk is gebleven is het aantal bedrijven op de Veluwe en Veluwerand gedaald met 70. In procenten uitgedrukt komt dit neer op een daling van 16% tegenover een vermindering in Nederland van 12%.

Volgens de kampeerraad kan de snellere afkalving van de bedrijven op de Veluwe en Veluwerand (ten dele) verklaard worden uit de specifieke historie van het gebied. De Veluwe kent van oudsher een groot aantal kleine vestigingen. Veelal worden deze bedrijfjes als nevenactiviteit gevoerd en bestaat de accommodatie uit een beperkt aantal oude zomerhuisjes met - naar huidige maatstaven gerekend - veel slaappleaatsen per huisje. Intussen zijn veel van deze bedrijven opgeheven of gemoderniseerd. In dat laatste geval is vaak de slaapcapaciteit per huisje teruggebracht waardoor de bedrijven soms niet meer aan het registratiecriterium voldoen van 20 slaappleaatsen (bijvoorbeeld 3 oude huisjes van 7 slaappleaatsen worden gemoderniseerd waarbij de capaciteit per huisje wordt teruggebracht naar 5 slaappleaatsen. De totale bedrijfscapaciteit zakt dan onder de 20 slaappleaatsen en het bedrijf wordt niet meer meegeteld).

In de tweede plaats zijn in het verleden regelmatig twee of meer kleine bedrijven gefuseerd tot één bedrijf. De daling van het aantal bedrijven is in die gevallen een administratieve aangelegenheid, waarbij het feitelijke verblijfsrecreatieve aanbod niet veranderd is.

3.4 De kampeer- en bungalowcapaciteit in 1988

Tot nu toe kon in de beschouwingen uitsluitend aandacht worden besteed aan het toeristengebied Veluwe en Veluwerand. Omdat van het Kampeerraadbestand 1988 een speciale uitdraai is vervaardigd, kan in deze paragraaf de analyse uitgebreid worden met het Nationaal Landschap Veluwe.

In het Kampeerraadbestand wordt geen onderscheid gemaakt tussen de logiesvormen tent/tenthuis en (vouw/sta)caravan, wel wordt voor de gezamenlijke categorie tent/caravan onderscheid gemaakt in vaste- en toeristische standplaatsen.

In tabel 18 staat een aantal gegevens voor Nederland, het toeristengebied Veluwe en Veluwerand en het Nationaal Landschap Veluwe. Hierbij doet zich een definitieverschil voor. De cijfers van het nationaal Landschap Veluwe hebben betrekking op alle bedrijven met een oppervlakte van 1 ha of meer en een logiescapaciteit van 20 slaapplaatsen of meer. In de stand- en slaapplaatscijfers van Nederland en van het toeristengebied Veluwe en Veluwerand zijn echter ook bedrijven opgenomen die kleiner zijn dan 1 ha en over 20 of meer slaapplaatsen beschikken¹. Deze cijfers zijn dus ruimer gedefinieerd. De invloed hiervan op de capaciteitscijfers is echter betrekkelijk gering (gemiddeld in Nederland ca. 5%), waardoor de eventuele effecten voor de interregionale structuurvergelijking verwaarloosbaar zijn.

Van de oppervlaktecijfers is wel een consistente reeks beschikbaar. Alle cijfers uit het derde deel van tabel 18 (oppervlakte) hebben betrekking op bedrijven met 20 of meer slaapplaatsen en een oppervlakte van 1 ha of meer.

¹) standaardtabellen-pakket kampeerraad

Tabel 18 Enige kenmerken van de kampeer- en bungalowcapaciteit volgens het Kampeerraadbestand 1988

	aantal X 1000			structuur (totaal = 100%)		
	Neder- land	Veluwe en Veluwe- rand	Natio- naal land- schap	Neder- land	Veluwe en Veluwe- rand	Natio- naal land- schap
<u>Standplaatsen 1)</u>						
Tent/caravan	351,5	44,0	24,0	88	88	88
wv: toeristische stand plaatsen	126,0	11,6	7,5	31	23	27
vaste standplaatsen	225,5	32,4	16,4	56	65	60
wv: jaarplaatsen	173,9	28,9	14,4	43	58	53
seizoenplaatsen	51,6	3,5	2,0	13	7	7
Zomerhuisjes/bungalows	47,5	5,6	3,2	12	11	12
wv: bedrijfsmatige verhuur	24,3	3,1	2,1	6	6	8
particuliergebruik	23,2	2,5	1,1	6	5	4
Appartementen	1,9	0,12	0,04	+0	+0	+0
Trekkerhutten	0,6	0,06	0,03	+0	+0	+0
Totaal standplaatsen	401,5	49,8	27,3	100%	100%	100%
<u>Slaapplaatsen 1)</u>						
Kamphuizen	90,5	10,0	5,3	5,0	5,0	5,0
Totaal slaapplaatsen	1.745,1	214,8	113,5	100%	100%	100%
<u>Oppervlakte 2)</u>						
Oppervlaktegebruik in ha	15.565	2.355	1.461	-	-	-
Aantal bedrijven	2.763	453	243	-	-	-
Gemiddeld opper- vlakte per bedrijf in ha	5,6	5,2	6,0	-	-	-

- 1) Nederland/Veluwe en Veluwerand: bedrijven met 20 slaapplaatsen of meer.
Nationaal Landschap Veluwe: bedrijven met 20 slaapplaatsen of meer en een oppervlakte van 1 ha of meer.
- 2) Alle regio's: bedrijven met 20 slaapplaatsen of meer en een oppervlakte van 1 ha of meer.

Bron: Kampeerraad/Bureau Economisch Onderzoek, Provincie Gelderland

De structuur naar logiesvorm is in alle beschouwde regio's nagenoeg hetzelfde. Binnen de onderscheiden categorieën doen zich echter wel enige verschillen voor. Op de Veluwe is een groter deel van de kampeersector georiënteerd op vaste standplaatsen. De vaste standplaatsen bestaan op de Veluwe voornamelijk uit jaarplaatsen. In de sector zomerhuisjes/bungalows wordt onderscheid gemaakt tussen bedrijfsmatigverhuur- en particulier gebruik (deze laatste groep is in de voorgaande paragrafen en hoofdstukken steeds buiten beschouwing gebleven).

Het particuliere bezit maakt in Nederland de helft uit van het totale aantal zomerhuisjes en bungalows. In het Nationaal Landschap Veluwe ligt het accent duidelijk meer op het bedrijfsmatige verhuur (66%). Trekkershutten zijn een betrekkelijk nieuw fenomeen in de Nederlandse verblijfsrecreatie. Het aanbod in deze logiesvorm is derhalve (nog) gering. Opvallender is dat ook appartementen als logiesvorm geen enkele rol van betekenis spelen.

Het grondgebruik per bedrijf in het Nationaal Landschap Veluwe ligt iets boven het landelijk gemiddelde.

Om een indruk te krijgen van de bedrijfssamenstelling naar grootte zijn in tabel 19 de bedrijven verdeeld naar oppervlakteklasse.

Tabel 19 De kampeer- en bungalowbedrijven verdeeld naar grootteklasse 1988 (bedrijven met 20 slaapplaatsen of meer en een oppervlakte van 1 ha of meer)

grootte klasse in ha	Nederland		Nationaal Landschap Veluwe	
	aantal bedrijven	structuur (totaal=100)	aantal bedrijven	structuur (totaal=100)
1 < 3	1.346	49	124	51
3 < 5	488	18	32	13
5 < 10	525	19	41	17
10 < 15	180	7	18	7
15 < 20	78	3	13	5
20 < 35	95	3	10	4
35 < 50	34	1	4	2
> 50	17	1	1	0
Totaal	2.763	100%	243	100%

Bron: Kampeerraad/Bureau Economisch Onderzoek, provincie Gelderland

Uit dit overzicht blijkt dat zich tussen de beschouwde gebieden geen wezenlijke structuurverschillen voordoen. Zowel in Nederland als in het Nationaal Landschap Veluwe is de modale oppervlakteklasse 1 < 3 ha, gevolgd door de klasse 5 < 10 ha.

3.5 Het Nationaal Landschap Veluwe in verhouding tot het toeristengebied Veluwe en Veluwerand

In paragraaf 3.4 werd geconstateerd dat de structuur van het aanbod in het Nationaal Landschap Veluwe vrijwel gelijk is aan de structuur op de Veluwe en Veluwerand. In tabel 20 staat per logiesvorm het aanbod van het Nationaal Landschap uitgedrukt in % van het toeristengebied Veluwe en Veluwerand. Ter completering is in de tabel tevens het aandeel vermeld van de Veluwe en Veluwerand in Nederland.

Uit tabel 20 blijkt dat 55 à 60% van het totale aantal stand- en slaappleatsen in het Nationaal Landschap Veluwe liggen. Op grond van de ter beschikkingstaande gegevens kan weinig verschil tussen de gebieden worden geconstateerd. Het Nationaal Landschap Veluwe maakt deel uit van het grotere toeristengebied Veluwe en Veluwerand. Qua landschappelijke beleving zijn de grenzen tussen deze twee gebieden door de consument niet of nauwelijks te trekken, waardoor het aanneemelijk lijkt dat de vraagontwikkelingen zoals die voor de Veluwe en Veluwerand zijn beschreven zich ook in het Nationaal Landschap Veluwe hebben voorgedaan.

Tabel 20 Relatieve aandelen van de kampeer- en bungalowsector, 1988

	Veluwe en Veluwe- rand in % van Nederland	Nationaal landschap Veluwe in % van de Veluwe en Veluwerand
<u>Standplaatsen 1)</u>		
Tent/caravan	13	55
wv: toeristische standplaatsen	9	65
vaste standplaatsen	14	51
wv: jaarplaatsen	17	50
seizoenplaatsen	7	57
Zomerhuisjes/bungalows	12	57
wv: bedrijfsmatige verhuur	13	68
particuliergebruik	11	44
Appartementen	6	33
Trekshutten	10	50
Totaal standplaatsen	12	55
<u>Slaappleatsen 1)</u>		
Kamphuisen	11	53
Totaal slaappleatsen	11	60
Totaal aantal bedrijven 2)	16	54

1) Nederland/Veluwe en Veluwerand: bedrijven met 20 slaappleatsen of meer.

Nationaal Landschap Veluwe: bedrijven met 20 slaappleatsen of meer en een oppervlakte van 1 ha of meer.

2) Alle regio's: bedrijven met 20 slaappleatsen of meer en een oppervlakte van 1 ha of meer.

Bron: Kampeerraad/Bureau Economisch Onderzoek, provincie Gelderland

3.6 Recreatie-onderzoek 1979, Adviesbureau Arnhem

In 1979 is door het Adviesbureau Arnhem een recreatie-onderzoek uitgevoerd op het Centraal Veluws Natuurgebied. De geografische begrenzing van dit gebied komt nagenoeg geheel overeen met het Nationaal Landschap Veluwe. In het kader van het onderzoek uit 1979 is ook een inventarisatie gemaakt van het aanbod. In tabel 21 worden een aantal uitkomsten vergeleken met het aanbod in 1988 volgens het bestand van de Kampeerraad.

Bij de interpretatie van de gegevens dient bedacht dat het Kampeerraadbestand 243 vestigingen telt terwijl de gegevens uit 1977 betrekking hebben op 203 bedrijven. Het basisbestand van relevante bedrijven bestond in 1977 uit 224 bedrijven die destijds allen zijn geënuquêteerd. Vanwege onder andere de non-respons zijn uiteindelijk de gegevens van 203 bedrijven verwerkt. Over de mate waarin het huidige en het toenmalige bestand compleet zijn bestaat geen exact inzicht. Wel staat vast dat het kampeerraadbestand in de loop der jaren sterk is verbeterd. Een en ander impliceert dat uit tabel 21 alleen dan een conclusie kan worden getrokken ten aanzien van de ontwikkelingen wanneer de verschillen zeer duidelijk zijn.

Tabel 21 Vergelijking van enige variabelen uit het bestand van de Kampeerraad 1988 met de uitkomsten van het Recreatie-onderzoek 1979 van Adviesbureau Arnhem, Centraal Veluws Natuurgebied

	Situatie 1977 volgens Adviesbureau Arnhem		Situatie 1988 volgens Kampeerraad	
	aantal X 1000	structuur (totaal=100%)	aantal X 1000	structuur (totaal=100%)
<u>Standplaatsen</u>				
Toeristische standplaatsen	8,4	32	7,5	28
Vaste standplaatsen	15,2	58	16,4	60
wv: jaarplaatsen	8,7	33	14,4	53
seizoenplaatsen	6,5	25	2,0	7
Bungalows	2,6	10	3,2	12
Totaal	26,2	100	27,2	100
<u>Slaapplaatsen</u>				
Kamphuisen	3,8	4	5,3	5
Totaal	100,0	100	113,5	100
<u>Oppervlaktegebruik</u>				
Oppervlakte in ha	1.388	--	1.461,1	-
Aantal bedrijven	203	--	243	-
Gemiddelde oppervlakte per bedrijf in ha	6,6	--	6,0	-

Het vorenstaande in achtnemende kan op basis van tabel 21 geconcludeerd worden dat de logiesstructuur van het aanbod in het Nationaal Landschap Veluwe tussen 1977 en 1987 weinig is veranderd.

In absolute aantallen gezien heeft zich binnen het redelijk constante aanbod vaste standplaatsen een belangrijke verschuiving voorgedaan van seizoenplaatsen naar jaarplaatsen. Daarnaast is de capaciteit van de bungalows en de kamphuizen toegenomen.

In tabel 22 staan de bedrijven verdeeld naar grootteklasse. Omdat in het onderzoek uit 1979 andere klasse-intervallen zijn gehanteerd, wijkt de indeling in tabel 22 af van de eerdere presentatie in tabel 19.

Tabel 22 De structuur van de kampeer- en bungalowbedrijven naar grootteklasse, totaal = 100%

grootte- klasse in ha	Nationaal Landschap Veluwe, 1988 ¹⁾	Centraal Veluwe Natuurgebied, 1977 ²⁾
< 2,5	44	41
2,5 < 5	20	19
5 < 10	17	17
10 < 20	13	16
20 < 40	5	5
> 40	1	2
Totaal	100%	100%
aantal bedrijven	243	203

Bron: ¹⁾ Kampeerraad/Bureau Economisch Onderzoek, provincie Gelderland

²⁾ Onderzoek verblijfrecreatie Veluwe, Adviesbureau Arnhem

Op grond van deze vergelijking kan geconcludeerd worden dat de structuur van de bedrijven naar grootteklasse tussen 1977 en 1988 niet is gewijzigd.

3.7 Samenvatting en conclusies

In dit hoofdstuk is de aanbodstructuur van de kampeer- en bungalowsector in Nederland en in het toeristengebied Veluwe en Veluwerand beschreven en is de ontwikkeling 1978 - 1986 in beeld gebracht. Daarnaast is het aanbod 1988 van het Nationaal Landschap Veluwe vergeleken met Nederland en met de situatie uit 1977. Daarbij zijn de volgende conclusies getrokken:

- de kampeer- en bungalowsector is met ruim 90% van het totale verblijfsrecreatieve aanbod, veruit de belangrijkste logiesvorm. Op de Veluwe en Veluwerand bestaat 60% van de totale capaciteit uit vaste standplaatsen. In vergelijking met Nederland ligt het accent in deze regio dan ook op de vaste standplaatsen. De toeristische standplaatsen zijn wat ondervertegenwoordigd, het aanbod in de categorie zomerhuisjes/bungalows ligt relatief gezien op het landelijk gemiddelde;

- in Nederland is het totale aanbod in de kampeer- en bungalowsector tussen 1978 en 1986 niet fundamenteel gewijzigd. Op de Veluwe en Veluwerand heeft zich daarentegen in 1979 een wezenlijke daling voorgedaan. In de periode daarna blijft het regionale aanbod redelijk stabiel. Vanaf 1984 is echter een dalende tendens waarneembaar terwijl landelijk in die periode enige groei optrad.

In afwijking van deze algehele tendens manifesteert zich op de Veluwe en Veluwerand vanaf 1981 bij de toeristische standplaatsen een relatief sterke capaciteitsuitbreiding en neemt het aanbod vaste standplaatsen de laatste jaren wat af. In de categorie zomerhuisjes/bungalows zijn de fluctuaties aanzienlijk. In het begin van de jaren tachtig bereikt het aanbod een hoogtepunt, daarna daalt de capaciteit weer, waarbij de afname op de Veluwe en Veluwerand opvallend groot is;

- deze ontwikkelingen hebben op de Veluwe en Veluwerand geleid tot enige structuurwijzigingen. De toeristische standplaatsen zijn in de loop van de jaren steeds belangrijker geworden: 19% van de totale logiescapaciteit in 1978 tegenover 27% in 1986. De categorie zomerhuisjes/bungalows is daarentegen in betekenis afgenomen. In 1982 besloeg deze categorie nog 17% van het totale regionale aanbod. Nadien is dit percentage gezakt tot nog slechts 10% in 1986.

De Nederlandse aanbodstructuur is tussen 1978 en 1986 hoegenaamd niet gewijzigd;

- uitgedrukt in procenten van het Nederlandse aanbod vertoont het totale aanbod op de Veluwe en Veluwerand in de tijd een licht dalende tendens;
- zowel in Nederland als op de Veluwe en Veluwerand is het aantal kampeer- en bungalowbedrijven tussen 1978 en 1986 gedaald. Het aantal bedrijven op de Veluwe en Veluwerand is in deze periode afgenomen met circa 70 vestigingen. In procenten uitgedrukt komt dit neer op een daling van 16% tegenover een vermindering in Nederland van 12%;

- het Nationaal Landschap Veluwe maakt deel uit van het grotere toeristengebied Veluwe en Veluwerand. De kampeer- en bungalowcapaciteit maakt 55 à 60% uit van het aanbod in het totale toeristengebied (situatie 1988). De structuur naar logiesvorm is hoegenaamd gelijk aan die van de Veluwe en Veluwerand. Qua landschappelijke beleving zijn de grenzen tussen deze twee gebieden door de consument niet of nauwelijks te trekken, waardoor het aannemelijk lijkt dat de vraagontwikkelingen zoals die voor de Veluwe en Veluwerand zijn beschreven zich ook in het Nationaal Landschap Veluwe hebben voor gedaan;
- in vergelijking met de situatie in 1977 kan worden geconcludeerd dat de logiesstructuur van het aanbod en de samenstelling van de bedrijven naar oppervlakteklasse in het Nationaal Landschap Veluwe tussen 1977 en 1988 weinig is veranderd.

4 CONFRONTATIE VRAAG EN AANBOD

4.1 Inleiding

In de vorige hoofdstukken zijn vraag en aanbod van de verblijfsrecreatie afzonderlijk besproken.

De confrontatie tussen deze twee zijden van de markt is enigszins problematisch omdat de statistieken niet eenvormig zijn ingedeeld, de teleenheden niet steeds hetzelfde zijn gedefinieerd of de meetperiode afwijkt. Omdat voor 1985 het meeste statistische materiaal voorhanden is kan slechts voor dat jaar een redelijk complete confrontatie worden opgesteld. Daarnaast kan voor het totaal en voor een aantal deelmarkten de ontwikkeling worden aangegeven.

Zoals reeds opgemerkt worden bij de confrontatie verschillende bronnen tegen elkaar afgezet. Doordat deze niet altijd onderling consistent zijn vormen de uitkomsten slechts een indicatie van de werkelijke situatie.

4.2 Totaalbeeld 1985

In tabel 23 staan de belangrijkste vraag- en aanbodcijfers vermeld alsmede het aantal overnachtingen c.q. verblijfsdagen per slaappleaats. Dit kengetal geeft het gemiddelde jaargebruik per slaappleaats weer en vertoont enige verwantschap met de bezettingsgraad. Voor het bepalen van de bezettingsgraad is ook nog informatie nodig over het aantal dagen dat de slaapaccommodatie beschikbaar is. Deze gegevens zijn echter niet voorhanden. Het kengetal leent zich dus nauwelijks voor een oordeel over de bezettingsgraad doch dient voornamelijk om de regionale situatie te vergelijken met de landelijke situatie.

Tabel 23 Confrontatie vraag en aanbod in de verblijfsrecreatieve sector en het aantal gerealiseerde overnachtingen c.q. verblijfsdagen per slaappleaats, 1985

	vraag ¹⁾ (x 1000)		aanbod ²⁾ (x 1000)		aantal overnachtingen per slaappleaats	
	Neder-land	Veluwe en Veluwerand	Neder-land	Veluwe en Veluwerand	Neder-land	Veluwe en Veluwerand
Hotel/pension	15.801	1.122	98	6	161	187
Zomerhuisje/bungalow	25.899	2.192	178	21	146	104
Tent/caravan	46.951	6.897	1.320	168	36	41
Kamphuis etc.	3.689	370	50	7	74	53
Totaal	92.340	10.581	1.646	202	56	52

Bron: ¹⁾ Binnenlands toerisme, zomer + winter-, lange + korte vakanties, CBS-Vakantieonderzoek en structuuronderzoek (hotel/pension inclusief inkomend toerisme april-september).

²⁾ Statistiek vreemdelingenverkeer.

Het totale aantal overnachtingen c.q. verblijfsdagen per slaappleats ligt op de Veluwe en Veluwerand bij benadering op hetzelfde niveau als in Nederland. Per logiesvorm doen zich evenwel grote verschillen voor. In de categorie hotels/pensions is het gebruik van de aangeboden regionale accommodatie duidelijk hoger dan in Nederland. In de tent/caravansector ligt het gemiddelde gebruik een fractie hoger. De vraag naar zomerhuisjes/bungalows daarentegen is in verhouding tot het aanbod bijna 30% lager dan in Nederland. Dit wordt vooral veroorzaakt doordat op de Veluwe en Veluwerand minder korte vakanties in deze logiesvorm worden doorgebracht.

De zeer luxe en meestal grootschalig opgezette bungalowparken met veel recreatievoorzieningen op het eigen terrein vormen een aantrekkelijke logiesvorm voor de korte zomer- en wintervakanties. Op de Veluwe- en Veluwerand ontbreken dergelijke complexen hoegenaamd, waardoor de vraag uit dit marktsegment vrijwel geheel buiten dit gebied wordt uitgeoefend.

De vraag- en aanbodverhouding in de categorie kamphuizen, jeugdhoebergen en kampeerboerderijen is op de Veluwe en Veluwerand in vergelijking met Nederland eveneens laag. Ook in dit geval is het verschil terug te voeren op het relatief lage aantal korte vakanties dat op de Veluwe- en Veluwerand in deze logiesvorm wordt doorgebracht.

4.3 De ontwikkeling 1978-1986, kampeer- en bungalowsector

4.3.1 De kampeer- en bungalowsector, binnenlands- en inkomend toerisme, zomervakanties

De confrontatie in deze paragraaf is gebaseerd op de vraag- en aanbodcijfers uit de CBS-statistiek Vreemdelingenverkeer. Consistentieproblemen die verband houden met het gebruik van verschillende bronnen doen zich dus in dit geval niet voor.

De uitkomsten van deze vergelijking kunnen derhalve als zeer betrouwbaar worden gekwalificeerd. In tabel 24 staat het gerealiseerde aantal overnachtingen per slaappleats voor de totale kampeer- en bungalowsector en voor de vaste standplaatsen. De cijfers hebben betrekking op het binnenlands- en inkomend toerisme gedurende het zomerseizoen.

Tabel 24 Aantal overnachtingen per slaappleats 1978-1986, kampeer- en bungalowsector, binnenlands- en inkomend toerisme, april-september

	Totale kampeer- en bungalowsector		Vaste standplaatsen	
	Nederland	Veluwe en Veluwerand	Nederland	Veluwe en Veluwerand
1978	29	28	32	27
1979	34	36	36	36
1980	36	38	36	36
1981	40	37	41	38
1982	42	39	44	41
1983	40	41	42	42
1984	41	41	41	42
1985	37	34	36	34
1986	37	37	38	36

Bron: CBS-statistiek Vreemdelingenverkeer/Bureau Economische Onderzoek, provincie Gelderland

Vanaf 1978 is het gebruik van de Nederlandse kampeer- en bungalowaccommodaties gestaag toegenomen. In 1985 treedt onder invloed van een terugval in de vraag een daling op.

In 1986 trekt de vraag weer aan. De capaciteit is datzelfde jaar echter ook uitgebreid zodat het gemiddelde aantal overnachtingen per slaappleats gelijk blijft. Dit algemene beeld heeft zich ook voorgedaan in de categorie vaste standplaatsen.

Op de Veluwe en Veluwerand is de vraag/aanbodverhouding in grote lijnen conform de Nederlandse ontwikkeling verlopen, met dit verschil dat de logiescapaciteit in 1986 niet toenam, doch iets daalde. De regionale verhouding vraag/aanbod kon zich daardoor enigszins herstellen van de betrekkelijk grote terugval in 1985.

Afgezien van de laatste twee jaren, kan worden geconcludeerd dat de vraag/aanbodverhouding zich op middellange termijn gunstig heeft ontwikkeld. In de tijd gezien is daarmee een belangrijke bedrijfs-economische randvoorwaarde verbeterd. Onder invloed van een terugval in de vraag is de gemiddelde bezetting in 1985/1986 echter weer gedaald.

4.3.2 De kampeer- en bungalowsector, binnenlandse lange zomer- en wintervakanties

In deze paragraaf wordt de vraag/aanbodverhouding gepresenteerd van de deelmarkten zomerhuisjes/bungalows, tent/carvan en kamphuisen etc. De vraagcijfers hebben uitsluitend betrekking op de lange vakanties (zomer + winter) en betreffen het aantal verblijfsdagen.

Tabel 25 Aantal verblijfsdagen per slaappleats, 1980-1986, kampeer- en bungalowsector, binnenlandse lange vakanties, zomer + winter

	Nederland			Veluwe en Veluwerand		
	zomer- huisjes/ bungalows	tent/ caravan	kamp- huizen etc.	zomer- huisjes/ bungalows	tent/ caravan	kamp- huizen etc.
1980	114	27	36	66	28	20
1981	110	29	39	62	26	46
1982	114	31	62	71	27	50
1983	111	29	65	95	34	64
1984	117	26	48	63	24	6
1985	117	25	40	98	29	31
1986	119	26	44	95	24	49

Bron: CBS-statistiek Vreemdelingenverkeer, CBS-Vakantieonderzoek/
Bureau Economisch Onderzoek, provincie Gelderland

In het begin van de jaren tachtig lag het gebruik van de zomerhuisjes/bungalows op de Veluwe en Veluwerand ver onder het landelijk gemiddelde. Doordat de regionale logiescapaciteit vanaf 1983 is gedaald, is de vraag/aanbodverhouding sindsdien verbeterd en is het verschil met Nederland aanzienlijk kleiner geworden.

In de categorie tent/caravan en met name in de categorie kamphuis/jeugdherberg/kampeerderij was de vraag in 1982/1983 relatief groot waardoor ook het gemiddelde gebruik in die jaren gunstig afsteekt. Over de gehele periode gezien is echter geen duidelijke trend waarneembaar.

4.3.3 De regionale aandelen vraag en aanbod

In de vorige hoofdstukken werd de regionale situatie steeds afgezet tegen Nederland door middel van het regionale aandeel. Tot besluit van dit hoofdstuk worden in deze paragraaf vraag en aanbod geconfronteerd door deze aandelen met elkaar te vergelijken.

Tabel 26 Confrontatie vraag en aanbod met behulp van de regionale aandelen
(regionale vraag c.q. aanbod in procenten van Nederland)

	zomerhuisjes/ bungalows		tent/caravan		vaste stand- plaatsen		kamphuis etc.		totaal kam- peer- en bun- galowsector	
	vraag ¹	aanbod	vraag ¹	aanbod	vraag ²	aanbod	vraag ¹	aanbod	vraag ²	aanbod
1978	*	16	*	15	15	18	*	15	14	15
1979	*	16	*	12	15	15	*	13	14	13
1980	9	16	13	12	15	15	10	13	13	13
1981	10	18	12	13	14	15	19	14	13	14
1982	11	18	12	13	14	15	13	14	13	14
1983	12	14	15	13	15	15	15	13	13	13
1984	7	13	12	13	15	15	2	13	13	13
1985	10	12	15	13	14	15	11	13	12	13
1986	9	11	11	12	13	14	15	12	12	12

¹ Binnenlands toerisme, lange zomer + wintervakantie

² Binnenlands + inkomend toerisme, april-september

* Onbekend

In het marktsegment lange binnenlandse vakanties worden in de categorie zomerhuisjes/bungalows op de Veluwe en de Veluwerand aanzienlijk minder vakantiedagen doorgebracht dan op grond van de logiescapaciteit verwacht mag worden. Doordat in de loop van de jaren het aanbod sterk is ingekrompen is thans een meer evenwichtige situatie ontstaan.

Daarentegen sluit in de logiesvorm tent/caravan de vraag in de deelmarkt lange binnenlandse vakanties goed aan bij het aanbod. De verhouding is - met enige fluctuaties aan de vraagzijde - vanaf 1980 betrekkelijk stabiel.

In de categorie kamphuis etc. wordt de vraag naar lange binnenlandse vakanties gekenmerkt door een grillig patroon. Over meerdere jaren bezien houden vraag en aanbod elkaar ook in deze categorie redelijk in evenwicht.

Evenwicht bestaat eveneens bij de vaste standplaatsen (lange + korte zomervakanties).

Terwijl alleen op de deelmarkt zomerhuisjes/bungalows enige onevenwichtigheden bestaan, is de totale verhouding vraag/aanbod gedurende het zomerseizoen constant en evenwichtig. De gehele periode 1978-1986 in ogenschouw nemende bestaat zowel bij de vraag- als de aanbodzijde ten opzichte van Nederland een aanzet tot een licht neerwaartse trend.

4.4 Samenvatting en conclusies

In dit hoofdstuk zijn de vraag- en aanbodgegevens uit de vorige hoofdstukken tegen elkaar afgezet. De confrontatie is geschied door middel van de verhouding vraag/aanbod en verschaft informatie over het aantal malen dat een slaappleats bezet is geweest. De aldus berekende regionale bezetting kan worden vergeleken met de Nederlandse waaruit een indicatie verkregen wordt over de bezettingsverschillen. Een complicerende factor daarbij is het feit dat van de vraagzijde vaak alleen gegevens van een bepaalde deelmarkt bekend zijn. Het feitelijke beslag dat op de accommodatie wordt gelegd vanuit de totale markt blijft dus noodgedwongen buiten beschouwing.

Daarnaast zijn de regionale vraag- en aanbodgegevens uitgedrukt in procenten van Nederland. Onderlinge vergelijking van deze aandelen levert een beeld op over de mate waarin in de regio evenwicht bestaat tussen vraag en aanbod. Daarbij vormt de Nederlandse situatie het referentiekader. In dit kader zijn de volgende conclusies getrokken:

- In 1985 was de bezetting van de zomerhuisjes en bungalows op de Veluwe en Veluwerand bijna 30% lager dan in Nederland. Dit wordt vooral veroorzaakt doordat op de Veluwe en Veluwerand minder korte vakanties in deze logiesvorm worden doorgebracht. De verklaring hiervoor kan wellicht worden gevonden in het feit dat op de Veluwe en Veluwerand grootschalige en zeer luxe bungalowparken hoegenaamd ontbreken. Op dit soort complexen worden namelijk veel korte vakanties doorgebracht (Weekeinde, midweek). Het aanbod van zomerhuisjes/bungalows is op de Veluwe en Veluwerand vanaf 1983 afgenomen waardoor de huidige vraag/aanbodverhouding veel evenwichtiger is geworden;
 - de bezetting in de categorie kamphuis/jeugdherberg/kampeerboerderij was in 1985 op de Veluwe en Veluwerand in vergelijking met Nederland eveneens laag. Ook in dit geval is het verschil terug te voeren op het relatief lage aantal korte vakanties dat op de Veluwe en Veluwerand in deze logiesvorm wordt doorgebracht. Wanneer alleen naar het marktsegment lange binnenlandse vakanties wordt gekeken is de gemiddelde bezetting vergelijkbaar met die in Nederland en verkeren vraag en aanbod redelijk in evenwicht;
 - de bezetting van de tent/caravansector is op de Veluwe en Veluwerand door de jaren heen vrijwel gelijk aan de Nederlandse. Hetzelfde geldt voor de bezetting van de vaste standplaatsen. Onevenwichtigheden tussen vraag en aanbod doen zich op deze deelmarkt niet voor;
 - gerelateerd aan het aantal slaappleatsen is de bezetting van de totale kampeer- en bungalowsector gedurende het zomerseizoen vanaf 1978 gestaag toegenomen. Onder invloed van een terugval in de vraag komt de gemiddelde bezetting in 1985/1986 echter wat lager uit dan in de jaren daarvoor.
- In totaliteit bezien verkeren vraag en aanbod op de Veluwe en Veluwerand in evenwicht. Dit geldt voor de gehele beschouwde periode 1978-1986. Overigens vertonen de vraag- en aanbodaandelen op de Veluwe en Veluwerand in de tijd gezien een licht neerwaartse trend.

5 DE KWALITEIT VAN HET VERBLIJFSRECREATIEVE AANBOD

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de kwaliteit van het verblijfsrecreatieve aanbod beschreven aan de hand van een tweetal bronnen; het bestand van de Kampeerraad en het bestand van de ANWB. Van deze twee bestanden is een speciale uitdraai vervaardigd voor het onderzoeksgebied Nationaal Landschap Veluwe. Ter vergelijking wordt naast de regionale situatie ook steeds het landelijke beeld weergegeven.

5.2 Het Kampeerraadbestand

In het Kampeerraadbestand is per bedrijf het aantal sanitaire en recreatieve voorzieningen opgenomen. Een kwaliteitsoordeel over de aanwezige voorzieningen wordt niet gegeven. De analyse van deze gegevens blijft daardoor beperkt tot een inventarisatie van het aantal regionale voorzieningen in vergelijking met de Nederlandse situatie.

In tabel 27 staat het aantal sanitaire voorzieningen per 100 slaappleaatsen vermeld.

Tabel 27 Aantal sanitaire voorzieningen per 100 slaappleaatsen in de kampeer- en bungalowsector, 1988

sanitaire voorziening	aantal voorzieningen per 100 slaappleaatsen	
	Nederland	Nationaal Landschap Veluwe
toiletten 1)	6	3
wasplaatsen 1)	7	4
douches 2)	3	4

1) exclusief zomerhuisjes/bungalows en appartementen

2) inclusief zomerhuisjes/bungalows en appartementen

Bron: Kampeerraad/Bureau Economisch Onderzoek, provincie Gelderland

Het aantal toiletten en wasplaatsen per 100 slaappleaatsen is in het Nationaal Landschap Veluwe opvallend laag en ligt op ongeveer de helft van het landelijk gemiddelde. Dit lagere voorzieningenniveau kan ten dele verklaard worden uit het feit dat het accent in het Nationaal Landschap Veluwe wat sterker ligt op de vaste standplaatsen. Over het algemeen zijn sta-caravans voorzien van eigen sanitair waardoor het aantal gemeenschappelijke voorzieningen op het terrein beperkt kan blijven.

Het aantal douches in het Nationaal Landschap Veluwe is in vergelijking met Nederland hoog. Op basis van het beschikbare datamateriaal kan hiervoor geen verklaring worden gevonden.

Tabel 28 bevat een overzicht van de recreatieve voorzieningen. De mate waarin bepaalde voorzieningen aanwezig zijn is weergegeven door het aantal bedrijven met de betreffende voorziening uit te drukken in procenten van het totale aantal bedrijven.

Tabel 28 Kampeer- en bungalowbedrijven met een bepaalde voorziening uitgedrukt in procenten van het totale aantal bedrijven

	Nederland	Nationaal Landschap Veluwe		Nederland	Nationaal Landschap Veluwe
<u>verzorgingsfaciliteiten</u>	%	%	<u>waterrecreatie</u>	%	%
kampwinkel	22	29	geconstrueerd		
kantine	27	31	zwembad:		
restaurant	7	11	- gezuiverd	9	21
bar/café	10	15	- ongezuiverd	1	2
wasserette	14	24	- verwarmd	5	13
			- overdekt	<u>1</u>	<u>3</u>
			totaal	10	23
<u>recreatie buiten</u>			geconstrueerd		
			kinderbad:		
speeltuin	30	48	- gezuiverd	8	14
sportveld	36	49	- ongezuiverd	4	8
tennisbaan	2	4	- verwarmd	3	5
manege	4	4	- overdekt	<u>1</u>	<u>1</u>
			totaal	12	22
<u>recreatie binnen</u>			natuurbad	1	0
			recreatieplas	3	0
recreatiezaal	25	35	open water	1	0
disco	2	0	surfgelegenheid	4	0
bowling/kegelen	1	2	visgelegenheid	12	0
sauna	1	2	jachthaven	3	0
			aanlegplaats	11	1

Bron: Kamperraad/Bureau Economisch Onderzoek, provincie Gelderland

Uit dit overzicht blijkt dat het voorzieningenniveau van de bedrijven in het Nationaal Landschap Veluwe gunstig tot zeer gunstig afsteekt bij het landelijk gemiddelde. Slechts in de categorie waterrecreatie scoort de regio niet of nauwelijks op de onderdelen die samenhangen met de aanwezigheid van natuurwater. Hierbij kan overigens worden aangetekend dat de opname van deze faciliteiten in de statistiek op zijn minst eenzijdig is. Van alle denkbare natuurlijke omstandigheden en omgevingsfactoren is alleen de categorie natuurwater in de Kamperraadregistratie betrokken waardoor een vertekend beeld ontstaat. Wanneer bijvoorbeeld de aanwezigheid van bos en heide zou zijn opgenomen, dan scoort het Nationaal Landschap Veluwe zeer hoog.

5.3 De ANWB-erkende bedrijven

5.3.1 Inleiding

In paragraaf 5.2 werd opgemerkt dat een inventarisatie van de voorzieningen onvoldoende is om een oordeel te vormen over de kwaliteit van de verblijfsrecreatie.

Het voorzieningenniveau is slechts één aspect van de kwaliteit. Daarnaast is ook de kwalitatieve uitvoering van de voorziening van belang, alsmede de wijze waarop het bedrijf inhoud geeft aan het gastheerschap.

Van de ANWB-erkende bedrijven is de kwaliteit in beeld gebracht met behulp van een classificatiesysteem (een gezamenlijk project van de ANWB, de VVV's, het NBT, de Kampeerraad en de Recron). De indeling is gebaseerd op subjectieve en objectieve normen waarbij kwaliteit en kwantiteit een rol spelen. De bedrijven zijn op een zeer groot aantal punten beoordeeld waarna per bedrijf een tweetal rapportcijfers zijn toegekend.

Voor de kampeerbedrijven hebben deze cijfers betrekking op:

- 1 Classificatie sanitaire voorzieningen (aantal, uitvoering, staat van onderhoud, specifieke voorzieningen zoals babyruimte, haardrogers etc.).
- 2 Classificatie algemene en recreatieve voorzieningen (kampwinkel, restaurant, recreatiemogelijkheden, terreinaccommodatie etc.).

Aan de bungalowbedrijven zijn eveneens twee cijfers toegekend, te weten:

- 1 Classificatie bungalows (indeling, welstand, aankleding waaronder sanitair etc.).
- 2 Classificatie algemene en recreatieve voorzieningen (kampwinkel, restaurant, recreatiemogelijkheden, terreinaccommodatie etc.).

De beoordeling wordt uitgedrukt in de cijfers 1 tot en met 5, waarbij 5 de hoogste en 1 de laagste waardering is. Soms scoort een bedrijf op de afzonderlijke beoordelingscriteria zo laag dat per saldo nog te weinig punten worden behaald voor de laagste waardering (i.c. 1). In die gevallen zijn aan het bedrijf helemaal geen punten toegekend. Deze bedrijven beantwoorden echter nog wel aan de minimale eisen.

5.3.2 De erkenningsgraad

Blijkens tabel 29 omvatten de ANWB-erkende bedrijven ca. 20% van de totale logiescapaciteit.

Vaste standplaatsen komen relatief weinig voor, in de categorie zomerhuisjes/bungalows is daarentegen meer dan de helft van de capaciteit op ANWB-erkende bedrijven gevestigd.

Over de hele linie is de erkenning in het Nationaal Landschap Veluwe wat lager dan in Nederland, het verschil is echter gering. Alleen bij de zomerhuisjes/bungalows is de afwijking wezenlijk.

Overigens berust de ANWB-erkenning op een vrijwillige aanmelding van de bedrijven zodat aan de verschillen in erkenningsgraad nauwelijks conclusies kunnen worden verbonden. Een bedrijf moet aan bepaalde minimeisen voldoen om voor een ANWB-erkenning in aanmerking te komen. de achtergrond van de lagere erkenningsgraad van met name de zomerhuisjes/bungalows in het Nationaal Landschap Veluwe is niet bekend en kan in theorie twee oorzaken hebben: minder bedrijven voldoen aan de ANWB-eisen, ofwel de bedrijven wensen om welke reden dan ook geen ANWB-erkenning. Omdat een ANWB-erkenning een zekere aquisitiewaarde bezit mag aangenomen worden dat deze laatste mogelijkheid minder waarschijnlijk is. Harde conclusies kunnen evenwel niet getrokken worden omdat feitelijke informatie ontbreekt.

Tabel 29 Totale kampeer- en bungalowcapaciteit in slaappleatsen en de capaciteit van de ANWB-erkende bedrijven

	totale slaap- capaciteit, x 1000	waarvan bij ANWB-erkende bedrijven, x 1000	capaciteit bij ANWB- erkende bedrijven in % van de totale capaciteit
<u>Nederland</u>			
bungalows/zomer- huisjes	146	95	65
kampeerplaatsen	1.406	237	17
waaronder:			
toeristische standplaatsten	504	104	21
vaste standplaat- sen	902	133	15
totale capaciteit	1.552	332	21
<u>Nationaal Land- schap Veluwe</u>			
bungalows/zomer- huisjes	13	6	50
kampeerplaatsen	96	15	15
waaronder:			
toeristische standplaatsen	30	6	19
vaste standplaat- sen	66	9	13
totale capaciteit	109	21	19

Bron: zie bijlage 9

5.3.3 De kwaliteit van de kampeerslaapplaatsen

In de vorige paragraaf is gebleken dat in Nederland en in het Nationaal Landschap Veluwe respectievelijk 17% en 15% van de totale kampeercapaciteit gevestigd is op ANWB-erkende terreinen. In tabel 30 staat een overzicht van de classificatie van deze slaapplaatsen.

Tabel 30 Classificatie van de kampeerslaapplaatsen naar sanitaire en algemene recreatieve voorzieningen van de ANWB-erkende bedrijven (frequentieverdeling in %, totaal = 100%)

classificatie sanitaire voor- zieningen	classificatie algemene recreatieve voorzieningen						
	0	1	2	3	4	5	0-5
<u>Nederland</u>							
0	1	0	0	0	0	0	1
1	1	2	4	2	0	0	8
2	2	4	6	8	6	2	27
3	1	2	7	11	15	6	42
4	0	0	1	4	5	7	18
5	0	0	0	0	0	3	4
0-5	4	8	18	26	26	19	100
<u>Nationaal Landschap Veluwe</u>							
0	2	0	0	0	0	0	2
1	0	1	0	1	0	0	2
2	3	2	5	6	8	6	30
3	1	2	6	14	17	3	42
4	0	0	1	2	5	11	20
5	0	0	0	1	0	3	4
0-5	5	5	12	25	30	23	100

Bron: zie bijlage 9

Op het eerste gezicht bestaat tussen de beide frequentieverdelingen weinig verschil. Wanneer alleen gekeken wordt naar de cellen met de laagste en de hoogste classificaties dan tekenen zich toch enige accentverschillen af. Zo valt in Nederland 20% van de capaciteit in de laagste classificaties 0 tot en met 2 en 51% in de hoogste categorieën 3 tot en met 5. In het Nationaal Landschap Veluwe is de verdeling naar verhouding wat gunstiger met respectievelijk 13% en 56%.

Een vergelijking van de classificatie voor vaste en toeristische standplaatsen afzonderlijk leert dat het wat positievere beeld in het Nationaal Landschap Veluwe uitsluitend te danken is aan de relatief hoge classificatie van de vaste standplaatsen. De frequentieverdeling bij de toeristische standplaatsen wijkt weinig af van de Nederlandse. Bij de vaste standplaatsen daarentegen is bijna 2/3 deel geclassificeerd in de hoogste categorieën 3 tot en met 5 tegenover ruim de helft in Nederland (zie voor een gedetailleerd overzicht bijlage 9).

In de frequentieverdelingen van de bungalows (tabel 31) bestaan tussen Nederland en het Nationaal Landschap Veluwe weinig verschillen. In beide gebieden heeft de bungalowcapaciteit voor driekwart een hoge tot zeer hoge classificatie (3 tot en met 5). In de allerhoogste classificaties 4 tot en met 5 is de Nederlandse capaciteit wat nadrukkelijker aanwezig met 53% tegenover 46%. De afwijkingen zijn echter net zoals bij de totale kampeercapaciteit betrekkelijk gering.

Tabel 31 Classificatie van de bungalowslaapplaatsen naar indeling/welstand/aankleding van de bungalows en algemene recreatieve voorzieningen van de ANWB-erkende bedrijven (frequentieverdeling in %, totaal = 100%)

classificatie bungalows	classificatie algemene recreatieve voorzieningen						
	0	1	2	3	4	5	0-5
<u>Nederland</u>							
0	0	0	0	0	0	0	0
1	0	0	0	0	1	0	2
2	1	1	1	2	1	1	6
3	3	2	2	4	6	6	22
4	3	1	2	5	5	21	37
5	3	1	1	1	3	24	32
0-5	10	5	5	12	16	52	100
<u>Nationaal Landschap Veluwe</u>							
0	0	0	0	0	0	0	0
1	1	0	1	0	5	0	8
2	2	0	2	2	1	0	6
3	1	0	2	4	20	5	33
4	0	0	0	2	2	15	19
5	5	0	0	0	3	26	34
0-5	9	0	6	8	30	47	100

Bron: zie bijlage 9

5.4 Samenvatting en conclusies

In dit hoofdstuk is de kwaliteit van het verblijfsrecreatieve aanbod beschreven met behulp van een tweetal bronnen. In de eerste plaats is aan de hand van het Kampeerraadbestand het aantal sanitaire en overige voorzieningen geïnventariseerd. Daarbij werd het volgende geconcludeerd:

- het aantal toiletten en wasplaatsen per 100 slaappleatsen is in het Nationaal Landschap Veluwe opvallend laag en ligt op ongeveer de helft van het landelijk gemiddelde. Mogelijk speelt de samenstelling van de sector naar accommodatievorm daarbij een rol. Het is echter niet waarschijnlijk dat deze factor het grote verschil volledig verklaard;
- het aantal douches per 100 slaappleatsen is in vergelijking met Nederland wat hoger;
- het algemene verzorgings- en voorzieningenniveau van de bedrijven in het Nationaal Landschap Veluwe steekt gunstig tot zeer gunstig af bij het landelijk gemiddelde. Nogmaals zij benadrukt dat het hier slechts gaat om de aanwezigheid van kantines, kampwinkels, speeltuinen zwembaden etc. en niet om de staat van onderhoud of andere kwaliteitsmaatstaven.

Naast de voorzieningeninventarisatie via het Kampeerraadbestand, is in de tweede plaats de kwaliteit in beeld gebracht van de ANWB-erkende bedrijven. Bij de classificatie in dit systeem wordt overigens wel gelet op de kwalitatieve uitvoering van de voorziening.

- De ANWB-erkende bedrijven bevatten in Nederland en in het Nationaal Landschap Veluwe respectievelijk 21% en 19% van de totale kampeer- en bungalowcapaciteit. Vaste standplaatsen komen relatief weinig voor, in de categorie zomerhuisjes/bungalows is daarentegen meer dan de helft van de capaciteit op ANWB-erkende bedrijven gevestigd (Nederland: 65%, Nationaal Landschap Veluwe: 50%).
- De kwaliteit van de bungalows en van de sanitaire en algemene recreatieve voorzieningen van de ANWB-erkende bedrijven in het Nationaal Landschap Veluwe wijkt weinig af van het landelijk gemiddelde. De verdeling van de logiescapaciteit over de verschillende kwaliteitsklassen is soms wat gunstiger, soms wat minder gunstig. In grote lijnen doen zich echter geen wezenlijke verschillen voor. Alleen bij de vaste standplaatsen is de gemiddelde kwaliteit in het Nationaal Landschap Veluwe duidelijk hoger dan in Nederland.

Samenvattend kan op basis van het beschikbare materiaal worden geconcludeerd dat de kwaliteit van het verblijfsrecreatieve aanbod in het Nationaal Landschap Veluwe niet achterblijft bij het gemiddelde Nederlandse aanbod. Het aantal toiletten en wasplaatsen is aan de lage kant, het aantal douches en algemene verzorgings- en voorzieningenniveau is daarentegen hoger. Van de totale logiescapaciteit is een fractie minder door de ANWB erkend. De kwaliteit van de erkende terreinen komt globaal overeen met die in Nederland, met dit verschil dat de vaste standplaatsen gemiddeld genomen hoger geclassificeerd zijn.

Met nadruk moet worden vermeld dat de zojuist genoemde conclusies uitsluitend betrekking hebben op die kwalitatieve elementen waarover informatie beschikbaar was. Op basis van het vorenstaande kan dan ook geen eindoordeel worden gegeven over de kwaliteit van het aanbod. Kwaliteitsbeoordeling is een complexe aangelegenheid en vergt een veelomvattende kennis over de individuele bedrijven. Gezien de beperkte hoeveelheid beschikbare gegevens kan derhalve slechts over een aantal deelaspecten van de kwaliteit een oordeel worden gevormd. Verder gaande conclusies zijn in deze eerste fase van het onderzoek niet mogelijk.

6 TOEKOMSTVERKENNING VAN DE VERBLIJFSRECREATIE

6.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt een schets gepresenteerd van de toekomstverwachtingen voor de verblijfsrecreatie in Nederland. De inhoud van dit hoofdstuk is voornamelijk ontleend aan het Rapport Toekomstverkenning van de Verblijfsrecreatie in Nederland van de Kampeerraad (mei 1987). Het rapport van de Kampeerraad gaat uitsluitend in op het binnenlandse toerisme, het inkomend toerisme blijft buiten beschouwing.

6.2 De omvang van de verblijfsrecreatie

De omvang van de verblijfsrecreatie wordt bepaald door het aantal personen dat deelneemt aan de verblijfsrecreatie (de zogenaamde participatie) en het aantal keren dat zij op vakantie gaan (de zogenaamde intensiteit).

Naar verwachting zullen een aantal maatschappelijke en demografische ontwikkelingen de toekomstige participatie en intensiteit positief beïnvloeden.

Hierbij valt onder andere te denken aan de vergrijzing van de bevolking. Aangenomen mag worden dat de toekomstige ouderen meer en vaker met vakantie zullen gaan dan de huidige generatie ouderen.

Daarnaast is er een tendens naar meer en kleinere huishoudens, stijgt het opleidingsniveau van de bevolking, wordt de modale inkomensgroep groter en neemt het aantal tweeverdieners toe. Al deze factoren leiden tot een hogere participatie en intensiteit. Ten slotte zullen de veranderende arbeidsomstandigheden een positieve invloed uitoefenen op de mogelijkheden om aan de verblijfsrecreatie deel te nemen (meer vrije tijd, flexibel en individueel arbeidspatroon).

Alleen voor de groep huishoudens met één laag inkomen en de groep werklozen zijn de bestedingsmogelijkheden over het algemeen zodanig dat het de komende jaren steeds moeilijker zal worden om aan de verblijfsrecreatie te blijven deelnemen.

Per saldo mag de conclusie worden getrokken dat het grootste deel van de Nederlanders in de komende jaren meer en vaker zal deelnemen aan de verblijfsrecreatie dan thans het geval is.

6.3 De keuze tussen Nederland en het buitenland

Hoewel de vooruitzichten wat betreft participatie en intensiteit gunstig lijken, is het bepaald niet zeker dat de groeiende vakantie-omvang ook ten goede zal komen aan de verblijfsrecreatie in Nederland.

Op dit moment is reeds een toenemende geneigdheid aanwezig om met vakantie naar het buitenland te gaan. De verwachtingen voor de toekomst versterken dit beeld. De toekomstige generatie ouderen heeft voor een deel een op het buitenland gericht vakantiepatroon opgebouwd en zal dit lang proberen voort te zetten. De taalbarrière, die nu nog een groot aantal ouderen in Nederland houdt, zal steeds verder worden teruggedrongen. De één- en tweepersoons huishoudens, de tweeverdieners en de modale inkomensgroepen zullen ook gemakkelijker voor het buitenland kiezen.

Met name het stijgende opleidingsniveau en de voortschrijdende individualisering beïnvloeden deze ontwikkelingen.

Ten slotte is van belang dat de groepen in de laagste inkomstenklassen over het algemeen een traditioneel op Nederland georiënteerd vakantiepatroon hebben. Zoals reeds opgemerkt zullen deze groepen het in de toekomst steeds zwaarder krijgen om aan de verblijfsrecreatie te blijven deelnemen.

Alle zojuist genoemde ontwikkelingen wijzen er op dat de toenemende omvang van de verblijfsrecreatie eerder aan het buitenland ten goede zal komen dan aan Nederland. Zelfs mag ernstig worden betwijfeld of ons land in de komende jaren in staat is om het huidige aandeel in de verblijfsrecreatie te behouden.

Met betrekking tot de hoofdvakanties zijn de verwachtingen voor Nederland dus tamelijk somber. Ten aanzien van de nevenvakanties is de situatie gunstiger. Bij vrijwel alle groepen verblijfsrecreanten ligt Nederland goed in de markt voor de korte nevenvakanties. Alle factoren die bij de hoofdvakantie een keuze voor het buitenland bewerkstelligen, werken bij de nevenvakanties in het voordeel van een binnenlands kort verblijf.

6.4 Toekomstverwachtingen voor de verschillende accommodatievormen

De verwachting dat de hoofdvakanties van de verblijfsrecreanten in de toekomst vaker in het buitenland worden doorgebracht heeft gevolgen voor de oppervlakteclaim van de verblijfsrecreatieve sector. Aangezien de laatste jaren de totale capaciteit van de kampeerplaatsen steeds voldoende is gebleken, mag worden geconcludeerd dat er in de komende periode geen behoefte ontstaat aan een uitbreiding van het totale areaal kampeerplaatsen.

Overigens betekent dit niet dat het huidige beeld gelijk zal blijven. Er treden ongetwijfeld veranderingen op in de kampeergewoonten, men kiest andere kampeermiddelen, de voorkeuren naar vakantiegebieden wijzigen etc. Het beeld van de verblijfsrecreatie zal in de toekomst wisselend blijven waarbij het totaal van de activiteiten kan plaatsvinden op ongeveer dezelfde oppervlakte die daarvoor thans ter beschikking staat.

In de volgende paragrafen zal worden gezien welke invloed een en ander zal hebben op de verschillende accommodatievormen.

Vaste standplaatsen

Een belangrijk deel van de huidige vaste standplaatsbezitters is afkomstig uit de groepen met een wat lager inkomen. Zolang deze groep financieel nog in staat is jaarlijks de standplaatsprijs op te brengen zal de deelname voor velen nog wel mogelijk blijven. Zodra evenwel vervanging van de bestaande caravan noodzakelijk wordt zal deze vorm van verblijfsrecreatie voor degenen met een laag inkomen in veel gevallen noodgedwongen worden opgegeven.

Daarnaast is een belangrijk deel van de huidige standplaatsbezitters op leeftijd. Zij hebben zo'n tien tot twintig jaar geleden de eerste stappen op het vakantiepad gezet en toen een sta-caravan gekocht. Intussen wordt deze groep langzamerhand (hoog) bejaard en zal voor velen het moment gaan komen om de deelname aan de verblijfsrecreatie te beëindigen.

Een derde belangrijke groep standplaatsbezitters zijn de gezinnen met jonge kinderen. In de praktijk blijkt deze groep vaak te stoppen met deze vorm van verblijfsrecreatie op het moment dat de kinderen in het weekeinde te veel andere verplichtingen krijgen (sport, school, feestjes etc.).

In Nederland zijn thans ongeveer 150.000 sta-caravans in gebruik. De meeste daarvan zijn gekocht in de jaren zestig en zeventig. In die periode werden jaarlijks ruim 10.000 nieuwe sta-caravans verkocht. Dit aantal is nadien sterk teruggelopen. De laatste jaren komen de verkopen nauwelijks boven de 2000. De gemiddelde levensduur van een sta-caravan bedraagt ongeveer 20 jaar zodat op korte termijn een groot deel van de eerste generatie sta-caravans aan vervanging toe is. Om het huidige bestand op peil te houden zou vanaf 1990 de verkoop weer moeten stijgen tot ca. 10.000 per jaar.

Gezien de verkoopcijfers van de laatste jaren en gelet op de vooruitzichten omtrent de gebruikersgroepen lijkt dit niet haalbaar. De verwachting mag dan ook worden uitgesproken dat het aantal sta-caravans vanaf 1990 fors zal dalen.

Toeristische standplaatsen

Voor het toeristisch kamperen zijn de toekomstperspectieven positiever. Het kamperen met tent of tourcaravan wordt veel gedaan door de middengroep uit de samenleving.

Juist deze groep zal de komende jaren waarschijnlijk in omvang toenemen.

Daarnaast verruilen gezinnen met opgroeiende kinderen de sta-caravan nogal eens voor het toeristisch kamperen. Vanuit deze groep mag de komende jaren een redelijke instroom worden verwacht.

Ten slotte kan van de stijging van de nevenvakanties een positieve impuls uitgaan. Bij de groeiende groep die in de zomer met tent of caravan naar het buitenland gaan, is in het voor- en naseizoen een grote bereidheid te bespeuren om in eigen land te kamperen. De wijze waarop het individuele arbeidspatroon in de toekomst vorm zal krijgen is van veel belang voor de ontwikkeling van de nevenvakanties (ATV-dagen rondom het weekeinde, deeltijdarbeid etc.).

Bij alle ontwikkelingen die de vraag naar toeristische standplaatsen positief beïnvloeden moet worden bedacht dat de effecten niet alleen aan de reguliere kampeerterreinen ten goede zullen komen, maar ten dele zullen weglekken naar natuurkampeerterreinen en naar het kamperen bij de boer.

Verhuurbungalows

De verwachtingen voor de sector verhuurbungalows lopen vrijwel parallel met de vooruitzichten voor het toeristisch kamperen. Met betrekking tot de hoofdvakanties wordt geen spectaculaire groei voorzien. Voor de nevenvakanties buiten het zomerseizoen zal de bungalowsector in de toekomst een zeer belangrijke plaats blijven innemen, een plaats die mogelijk in betekenis nog zal toenemen.

Met name het groeiende aantal huishoudens, de groep ouderen, die stoppen met het toeristisch kamperen en het stijgende aantal VUT-ers vormen een belangrijk potentieel voor dit marktsegment.

Groepsaccommodaties

Het overgrote deel van de groepsaccommodaties is aangewezen op de jeugd (schoolweken, verenigingsactiviteiten, zeilkampen etc.). Het aantal jongeren zal in de komende jaren afnemen waardoor deze markt onder druk komt te staan. Daarbij komt nog dat de financiële ruimte om kampeeractiviteiten te organiseren steeds krapper wordt voor bijvoorbeeld scholen, buurt- en clubhuizen.

Een deel van de jongeren zal, net als dat nu het geval is, in groepsverband blijven kamperen en daarbij veelal gebruik maken van de eigen accommodatie van de organisatie (scouting, kerken etc.).

6.5 Samenvatting en conclusies

De vooruitzichten voor de verblijfsrecreatie in Nederland kunnen als volgt worden samengevat:

- de huidige beschikbare oppervlakte voor de verblijfsrecreatie in Nederland behoeft in de toekomst niet of nauwelijks te worden uitgebreid. Mogelijk zal wel een bepaalde verschuiving wenselijk worden naar accommodatievorm en/of tussen de verschillende (vakantie)gebieden;
- het aantal vaste standplaatsen zal waarschijnlijk in de loop van de jaren negentig vrij snel gaan afnemen;
- bij de toeristische standplaatsen zullen naar verwachting de binnenlandse hoofdvakanties redelijk stabiel blijven terwijl de nevenvakanties in het voor- en naseizoen een positieve trend zullen doormaken. Per saldo zal het aantal toeristische standplaatsen in de komende jaren nauwelijks toe hoeven nemen;
- de vraag naar verhuurbungalows zal verder stijgen;
- de belangstelling voor de traditionele groepsaccommodaties zal gaan dalen.

In de vorige hoofdstukken is gebleken dat de vraag- en aanbodontwikkelingen, de structuur en de kwaliteit van de kampeer- en bungalowsector op de Veluwe slechts op een beperkt aantal punten afwijkt van de Nederlandse situatie. Dit geldt zowel voor het toeristengebied als voor het Nationaal Landschap Veluwe. Een en ander impliceert dat de ontwikkelingen zoals die voor Nederland worden verwacht zich bij realisatie ook op de Veluwe zullen manifesteren.

BIJLAGEN

Bijlage 1 VAKANTIE-ONDERZOEK CBS

De ontwikkeling van de verblijfsrecreatie weergegeven in aantallen vakanties kan een vertekend beeld opleveren. Een toename van het aantal vakanties gecombineerd met een korter verblijf per vakantie kan per saldo een dalend aantal overnachtingen met zich meebrengen. Voor het in beeld brengen van de verblijfsrecreatieve vraagontwikkelingen is dus naast het aantal doorgebrachte vakanties tevens inzicht nodig in het aantal daarmee samenhangende overnachtingen of verblijfsdagen.

Voor Nederland kan het aantal vakanties¹⁾ per logiesvorm worden ontleend aan het CBS-vakantie-onderzoek. Daarnaast is voor Nederland de gemiddelde verblijfsduur per logiesvorm bekend. Het aantal verblijfsdagen per logiesvorm kan dus eenvoudig worden berekend door de gemiddelde verblijfsduur te vermenigvuldigen met het aantal vakanties.

De regionale gegevens in het vakantie-onderzoek zijn echter beperkt tot het aantal vakanties per logiesvorm en tot de gemiddelde verblijfsduur over alle logiesvormen te zamen.

Met behulp van deze gegevens kan het totale aantal in de regio doorgebrachte vakantiedagen worden bepaald. Een differentiatie naar logiesvorm is wegens het ontbreken van de logies specifieke regionale gemiddelde verblijfsduur niet zonder meer mogelijk.

In deze bijlage zal worden gezien in hoeverre de Nederlandse gemiddelde verblijfsduur per logiesvorm - al dan niet gecorrigeerd - ook op het toeristengebied Veluwe en Veluwerand mag worden geprojecteerd.

In tabel 1 staat de gemiddelde verblijfsduur voor alle logiesvormen te zamen weergegeven.

Tabel 1 Gemiddelde verblijfsduur in dagen per vakantie, binnenlandse zomer- en wintervakanties

	Nederland	Veluwe en Veluwerand
1980	14,0	13,3
1981	13,6	14,1
1982	13,2	12,4
1983	13,0	12,9
1984	12,9	12,1
1985	12,2	12,2
1986	12,7	13,0

gemiddelde afwijking t.o.v. Nederland

0,5

Bron: CBS-vakantie-onderzoek

¹⁾ Het begrip vakantie is in het CBS-vakantie-onderzoek gedefinieerd als de recreatieve binnenlandse zomer- en winterverbleven van 5 dagen of meer, waarbij de overnachtingen anders dan bij familie of kennissen zijn doorgebracht.

De totale gemiddelde verblijfsduur op de Veluwe en Veluwerand wijkt blijkens tabel 1 weinig af van de Nederlandse gemiddelde verblijfsduur. Vanaf 1980 beweegt dit kengetal zich rondom de 13 dagen. De afwijking van de Veluwe en de Veluwerand ten opzichte van Nederland bedraagt gemiddeld slechts een halve dag.

De logiesduur van de verblijfsrecreatieve vraag is in tabel 2 in beeld gebracht voor de jaren 1980 tot en met 1986.

Tabel 2 Logiestructuur van de verblijfsrecreatieve vraag (aantal vakanties per logiesvorm in % van het totale aantal vakanties in de regio) 1980 - 1986

	Nederland							Veluwe en Veluwerand						
	80	81	82	83	84	85	86	80	81	82	83	84	85	86
hotel/pensioen	10	9	7	9	8	7	6	6	9	7	8	10	8	11
zomerhuisje/ bungalow	32	35	35	31	34	38	37	30	33	37	29	28	32	34
tent/tenthuis	14	14	14	14	12	14	11	12	10	14	7	15	14	9
(vrouw)caravan	30	30	29	30	30	30	31	43	37	33	44	42	39	38
boot	6	4	6	7	6	4	6	-	-	-	-	-	-	-
kamphuis/jugend- herberg/kampeer- boerderij	4	4	5	6	5	4	4	4	7	6	7	1	4	6
overig	5	4	3	4	4	3	4	5	4	3	5	4	3	2
totaal = 100%														

Bron: CBS-vakantie-onderzoek

In 1985 is in het vakantie-onderzoek voor het eerst de categorie eerste woning meegeteld. Deze relatief kleine categorie bestaat voornamelijk uit het zogenaamde huisruilen en het particulier verhuuren van kamers aan verblijfsrecreanten. Omwille van de vergelijkbaarheid is deze categorie in tabel 2 buiten beschouwing gelaten. Volgens het CBS werd voor 1985 ca. 25% van de logiesvorm eerste woning meegeteld bij de categorie zomerhuisje/hungalow en bleef ca. 75% buiten de waarnemingen. Op basis van deze verdeelsleutel is de structuur voor 1985 en 1986 aangepast.

Uit tabel 2 blijkt dat de structuur op de Veluwe en Veluwerand in grote lijnen en door de jaren heen veel overeenkomst vertoont met de Nederlandse structuur. Het meest opvallende verschil is de afwezigheid van bootvakanties op de Veluwe en Veluwerand en het zwaardere accent op de (vrouw)caravanvakanties.

In tabel 3 staat voor Nederland per logiesvorm de gemiddelde verblijfsduur weergegeven.

Tabel 3 Gemiddelde verblijfsduur per vakantie naar logiesvorm, uitgedrukt in dagen. Nederland

	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986
hotel/pension	9,6	9,6	9,7	9,2	8,5	8,7	8,7
zomerhuisje/ bungalow	13,1	12,4	11,4	11,0	11,2	10,5	10,4
tent/tenthuis	13,1	13,4	13,5	12,5	12,7	12,2	12,5
(vrouw)caravan	17,8	17,1	16,6	16,6	16,1	15,9	16,9
boot	15,1	16,5	17,1	17,4	16,5	15,5	15,1
kamphuis/jeu- ghderg/kampeerboer- derij	7,9	7,6	8,7	8,0	7,5	7,9	7,9
overig	12,2	11,6	11,3	10,9	13,0	10,2	9,9
totaal	14,0	13,6	13,2	13,0	12,9	12,2	12,7

Bron: CBS-vakantie-onderzoek

Met betrekking tot de gemiddelde verblijfsduur is voor de jaren 1985 en 1986 in het vakantie-onderzoek de categorie kamphuis/jeu-ghderg/kampeerboerderij bij de categorie overig inbegrepen. Ten behoeve van de vergelijkbaarheid hebben wij de gecombineerde cijfers voor deze jaren gesplitst. Gezien het betrekkelijk stabiele niveau van de categorie kamphuis/jeu-ghderg/kampeerboerderij is de gemiddelde verblijfsduur 1985 en 1986 gelijk verondersteld aan het gemiddelde uit de voorafgaande jaren, i.c. 7,9. Blijkens het vakantie-onderzoek bedroeg de gemiddelde verblijfsduur van de categorie overig (inclusief kamphuis etc.) zowel in 1985 als in 1986 8,9.

Rekening houdend met de aantallen vakanties in de afzonderlijke logiesvormen (zie tabel 7) kan de gemiddelde verblijfsduur van de categorie overig (exclusief kamphuis etc.) berekend worden op 10,2 in 1985 en 9,9 in 1986.

Zoals hiervoor is opgemerkt kenmerkt de structuur op de Veluwe en de Veluwerand zich door de afwezigheid van bootvakanties en een zwaarder accent op (vrouw)caravanvakanties. Uit tabel 3 blijkt dat de gemiddelde verblijfsduur van deze twee logiesvormen dicht bij elkaar ligt. Hierdoor mag verwacht worden dat de invloed van dit accentverschil op de totale gemiddelde verblijfsduur gering zal zijn.

Voor zover structuurverschillen een oorzaak kunnen zijn voor een landelijk en regionaal verschillende totale gemiddelde verblijfsduur, kan geconcludeerd worden dat deze invloed zich op de Veluwe en Veluwerand niet voordoet.

De CBS-statistiek vreemdelingenverkeer bevat informatie over de gemiddelde verblijfsduur van Nederlanders op kampeerbedrijven. Voor deze specifieke logiesvorm kan met behulp van deze bron voor een aantal jaren de relatie worden onderzocht tussen de landelijke en de regionale gemiddelde verblijfsduur.

Tabel 4 Gemiddelde verblijfsduur in dagen op kampeerbedrijven (inclusief bungalows), korte en lange verblijven, april-september

Jaar	Nederland	Veluwe en Veluwerand
1978	7,3	6,9
1979	7,5	7,3
1980	7,1	6,9
1981	6,5	6,2
1982	6,7	6,4
1983	7,0	6,5
1984	6,9	6,1

gemiddelde afwijking
ten opzichte van
Nederland

0,4

Bron: CBS-statistiek vreemdelingenverkeer

Opnieuw blijken de regionale en landelijke kengetallen dicht bij elkaar te liggen. Het aantal binnenlandse vakanties op kampeerbedrijven in Nederland en op de Veluwe en Veluwerand maakt gemiddeld ruim 80% uit van het totale aantal binnenlandse vakanties (zie tabel 2). Voor de logiesvorm kampeerbedrijven - die in totaal dus ca. 4/5 deel van alle vakanties voor haar rekening neemt - is de gemiddelde verblijfsduur op de Veluwe en Veluwerand vrijwel gelijk aan de landelijke.

Samengevat zijn intussen de volgende conclusies getrokken:

- de gemiddelde verblijfsduur berekend over alle logiesvormen tezamen is op de Veluwe en de Veluwerand vrijwel gelijk aan de Nederlandse;
- de structuur van de verblijfsrecreatieve vraag op de Veluwe en de Veluwerand wijkt weinig af van de Nederlandse structuur;
- de logiesvormen die op de Veluwe en Veluwerand over en onderverteenwoordigd zijn, kennen een bij benadering gelijke gemiddelde verblijfsduur, zodat de invloed van de accentverschillen op de totale gemiddelde verblijfsduur verwaarloosbaar is;

- de gemiddelde verblijfsduur van de kwantitatief belangrijkste logiesvorm - de kampeerbedrijven - is op de Veluwe en Veluwerand vrijwel gelijk aan de Nederlandse.

De laatstgenoemde conclusie is ontleend aan de cijfers uit de statistiek vreemdelingenverkeer. Deze statistiek berust op een integrale telling met voor de bedrijven een wettelijke verplichting om de gegevens te verstrekken. De tellingen zijn daardoor zeer betrouwbaar. Het vakantie-onderzoek, waarop de andere conclusies zijn gebaseerd, is daarentegen een steekproefonderzoek. Met name op regionaal niveau zijn de uitkomsten daardoor met ruime marges omgeven. Wanneer met deze marges rekening wordt gehouden dan vervagen de toch al geringe verschillen tussen de Veluwe en Veluwerand en Nederland nog meer.

Op grond van het voorgaande kan worden geconcludeerd dat de situatie op de Veluwe en Veluwerand op de beschouwde onderdelen niet significant verschilt van de Nederlandse situatie. Gegeven deze conclusie kan vervolgens met een grote mate van waarschijnlijkheid worden aangenomen dat ook de gemiddelde verblijfsduur per logiesvorm op de Veluwe en Veluwerand niet significant verschilt van de Nederlandse. Hieruit volgt dat de Nederlandse kengetallen op de Veluwe en Veluwerand mogen worden geprojecteerd.

Deze hypothese kan getoetst worden door de totale gemiddelde verblijfsduur opnieuw te berekenen met behulp van de gemiddelde verblijfsduur per logiesvorm. De uitkomst kan worden vergeleken met de gemiddelde verblijfsduur volgens het vakantie-onderzoek.

Indien de gemaakte veronderstelling juist is dan moeten de uitkomsten bij benadering aan elkaar gelijk zijn. In formulevorm weergegeven verloopt de exercitie als volgt:

$$G_i^v = \frac{\sum_{i=1}^n (G_i^n \times V_i^v)}{V_i^v}$$

waarin:

G_i^v = de geconstrueerde totale gemiddelde verblijfsduur op de Veluwe en Veluwerand

G_i^n = de Nederlandse gemiddelde verblijfsduur per logiesvorm uit tabel 3

V_i^v = aantal vakanties op de Veluwe en Veluwerand uit tabel 7

g_i^v = de werkelijke totale gemiddelde verblijfsduur op de Veluwe en Veluwerand uit tabel 1

Het toetsingscriterium luidt $G_i^v \approx g_i^v$. In tabel 5 staan de resultaten vermeld.

Tabel 5 De geconstrueerde totale gemiddelde verblijfsduur en de werkelijke totale gemiddelde verblijfsduur volgens het vakantie-onderzoek

	volgens vakantie-onderzoek		constructie
1980	13,3	14,7	
1981	14,1	13,6	
1982	12,4	13,1	
1983	12,9	13,2	
1984	12,1	13,2	
1985	12,2	12,6	
1986	13,0	12,7	
gemiddelde afwijking ten opzichte van het vakantieonderzoek		0,7	

De afwijking bedraagt gemiddeld 0,7 dagen, hetgeen overeenkomt met ca. 5% van de totale gemiddelde verblijfsduur. Deze relatief geringe afwijking rechtvaardigd de toepassing van de landelijke gemiddelde verblijfsduur per logiesvorm op de Veluwe en Veluwerand. Alvorens daartoe over te gaan kan de foutenmarge nog worden teruggebracht door de landelijke cijfers per logiesvorm te corrigeren met de relatieve over- of onderschatting van het geconstrueerde kengetal uit tabel 5.

Hiermee wordt bereikt dat de uitkomsten van de berekeningen overeenstemmen met het randtotaal volgens het vakantie-onderzoek. Rekenkundig verloopt de correctie als volgt:

$$G_i^v = G_i^n \times \frac{g_i^v}{G_i^n}$$

waarin:

G_i^v = de gemiddelde verblijfsduur per logiesvorm op de Veluwe en Veluwerand

Tabel 6 De totale gemiddelde verblijfsduur volgens het vakantie-onderzoek en de geschatte gemiddelde verblijfsduur per logiesvorm, uitgedrukt in dagen, Veluwe en Veluwerand

	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986
hotel/pension	8.7	10.0	9.2	9.0	7.8	8.4	9.0
zomerhuisje/ bungalow	11.9	12.9	10.8	10.7	10.3	10.2	10.6
tent/tenthuis	11.9	13.9	12.8	12.2	11.6	11.8	12.8
(vouw)caravan	16.1	17.7	15.7	16.2	14.8	15.4	17.3
boot	-	-	-	-	-	-	-
kamphuis/jeugd- herberg/kampeert- boerderij	7.1	7.9	8.2	7.8	6.9	7.6	8.1
overig	11.0	12.0	10.7	10.6	11.9	9.9	10.1
totaal	13.3	14.1	12.4	12.9	12.1	12.2	13.0

Bron: CBS-vakantie-onderzoek/Bureau Economisch Onderzoek, provincie Gelderland

Nadat in tabel 6 een schatting is gemaakt van de gemiddelde verblijfsduur per logiesvorm kan ook een schatting worden gemaakt van het aantal op de Veluwe en Veluwerand doorgebrachte vakantie-dagen per logiesvorm (gemiddelde verblijfsduur x aantal vakanties). In tabel 7 staan de aantallen vakanties volgens het vakantie-onderzoek, in tabel 8 de daarmee samenhangende vakantie-dagen en in tabel 9 ten slotte het aandeel van de Veluwe en Veluwerand in Nederland.

Tabel 7 Aantal binnenlandse zomer- en wintervakanties (> 4 dagen) naar logiesvorm, 1979 tot en met 1986, Nederland en de Veluwe en Veluwerand x 1000

Nederland	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986
hotel/pension	430	460	441	378	486	408	357	318
zomerhuisje/ bungalow	1333	1472	1715	1890	1674	1734	1849	1882
tent/tenthuis	559	644	686	756	756	612	663	583
(vouw)caravan	1290	1380	1470	1566	1620	1530	1479	1590
boot	258	276	196	324	378	306	204	318
kamphuis/jeugd- herberg/kampeert- boerderij	215	184	196	270	324	255	204	212
overig	215	230	196	162	216	204	153	212
totaal	4300	4600	4900	5400	5400	5100	4900	5100

Veluwe en Veluwe- rand	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986
hotel/pension	41	30	45	42	56	50	48	55
zomerhuisje/ bungalow	134	150	165	222	203	140	192	170
tent/tenthuis	65	60	50	84	49	75	84	45
(vouw)caravan	137	215	185	198	308	210	234	190
boot	-	-	-	-	-	-	-	-
kamphuis/jeugd- herberg/kampeert/ boerderij	13	20	35	36	49	5	24	30
overig	10	25	20	18	35	20	18	10
totaal	400	500	500	600	700	500	600	500

Bron: CBS-vakantie-onderzoek

Tabel 8 Aantal verblijfsdagen van de lange binnenlandse zomer- en wintervakanties naar logiesvorm 1979 tot en met 1986, Nederland en de Veluwe en Veluwerand x 1000

Nederland	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986
hotel/pensioen	*	4.416	4.234	3.637	4.471	3.468	3.106	2.767
zomerhuisje/ bungalow	*	19.283	21.266	21.546	18.414	19.421	19.415	19.573
tent/tenthuis	*	8.436	9.192	10.206	9.450	7.772	8.089	7.288
(vouw) caravan	*	24.564	25.137	25.996	26.892	24.633	23.516	26.871
boot	*	4.168	3.234	5.540	6.577	5.049	3.162	4.802
kamphuis/ jeugderberg/ kampeerboer- derij	*	1.454	1.490	2.349	2.592	1.913	1.612	1.675
overig	*	2.806	2.274	1.831	2.354	2.652	1.561	2.099
totaal	*	65.127	66.826	71.134	70.751	64.908	60.459	65.073

Veluwe en Veluwerand	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986
hotel/pensioen	*	261	448	386	503	390	404	490
zomerhuisje/ bungalow	*	1.778	2.122	2.397	2.182	1.438	1.951	1.810
tent/tenthuis	*	711	695	1.074	598	873	992	576
(vouw) caravan	*	3.463	3.281	3.113	4.995	3.100	3.602	3.288
boot	*	-	-	-	-	-	-	-
kamphuis/ jeugderberg/ kampeerboer- derij	*	143	276	297	383	34	184	243
overig	*	276	241	193	373	238	178	101
totaal	*	6.633	7.061	7.458	9.034	6.074	7.311	6.509

* : onbekend
Bron: CBS-vakantie-onderzoek, Bureau Economisch Onderzoek, provincie Gelderland

Tabel 9 Aandeel (in %) van de Veluwe en Veluwerand in Nederland naar aantal vakanties en aantal verblijfsdagen, binnenlandse zomer- en wintervakanties

aantal vakanties	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986
hotel/pensioen zomerhuisje/	10	7	10	11	12	12	13	17
bungalow	10	10	10	12	12	8	10	9
tent/tenthuis	12	9	7	11	7	12	13	8
(vouw) caravan	11	16	13	13	19	14	16	12
boot	-	-	-	-	-	-	-	-
kamphuis/jeugd- herberg/kampeer- boerderij	6	11	18	13	15	2	12	14
overig	5	11	10	11	16	10	12	5
totaal	9	11	10	11	13	10	12	10

aantal verblijfs- dagen	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986
hotel/pensioen zomerhuisje/	*	6	11	11	11	11	13	18
bungalow	*	9	10	11	12	7	10	9
tent/tenthuis	*	8	8	11	6	11	12	8
(vouw) caravan	*	14	13	12	19	13	15	12
boot	*	-	-	-	-	-	-	-
kamphuis/jeugd- herberg/kampeer- boerderij	*	10	19	13	15	2	11	15
overig	*	10	11	11	16	9	11	5
totaal	*	10	11	10	13	9	12	10

* : onbekend
Bron: CBS-vakantie-onderzoek, Bureau Economisch Onderzoek, provincie Gelderland

Bijlage 2 STRUCTUURONDERZOEK DAG- EN VERBLIJFSRECREATIE CBS

Over de korte binnenlandse verblijven (vakanties van 2 tot 4 dagen) is aanzienlijk minder informatie bij het CBS voorhanden dan over de binnenlandse vakanties met een verblijfsduur van 5 dagen of meer. Het CBS heeft de korte verblijven in het verleden een aantal malen in beeld gebracht via de structuuronderzoeken dag- en verblijfsrecreatie (steekproefonderzoek).

Het laatste onderzoek heeft betrekking op 1985. Meer recent materiaal is - althans bij het CBS - niet beschikbaar. Van alle structuuronderzoeken is de jaargang 1985 het meest compleet. Voor dat jaar zijn de aantallen korte verblijven gemeten voor zowel het zomer- als het winterseizoen. Voor de jaren 1982 en 1979 zijn daarentegen alleen de aantallen zomervakanties bekend.

Om het aantal verblijfsdagen te bepalen is inzicht nodig in de gemiddelde verblijfsduur. Deze informatie is echter alleen voor Nederland beschikbaar. Op grond van de bevindingen uit bijlage 1 is verondersteld dat de Nederlandse kentallen ook voor de Veluwe en Veluwerand gelden. De regionale cijfers uit tabel 3 zijn dus geraamd door het aantal verblijven uit tabel 1 te vermenigvuldigen met de Nederlandse gemiddelde verblijfsduur uit tabel 2.

Tabel 1 Korte binnenlandse verblijven (< 5 dagen), zomer 1979, zomer 1982, zomer en winter 1985

Nederland	1979 zomer	1982 zomer	1985		totaal
			zomer	winter	
hotel/pension	1.100	800	900	1.120	2.020
zomerhuis/bungalow	900	1.000	1.000	1.120	2.120
tent/tenthuis	1.000	1.000	900	-	900
(vouw)caravan	5.300	4.600	3.200	1.120	4.320
boot	1.100	700	700	-	700
kamphuis/jugendherberg/ kampeerboerderij	500	500	500	224	724
overig	500	500	500	448	948
totaal	10.400	9.100	7.700	4.032	11.732

Bron: structuuronderzoek dag- en verblijfsrecreatie, CBS

Vervolg tabel 1

Veluwe en Veluwerand	1979 zomer	1982 zomer	1985		totaal
			zomer	winter	
hotel/pension	44	32	54	120	174
zomerhuis/bungalow	63	40	50	30	80
tent/tenthuis	60	80	99	-	99
(vouw)caravan	742	460	448	240	688
boot	-	-	-	-	-
kamphuis/jugendherberg/ kampeerboerderij	85	50	35	30	65
overig	15	15	20	30	50
totaal	1.009	677	706	450	1.156

Bron: structuuronderzoek dag- en verblijfsrecreatie, CBS

Tabel 2 Gemiddelde verblijfsduur in dagen van de korte verblijven, Nederland

	1979 zomer	1982 zomer	1985	
			zomer	winter
hotel/pension	3,0	3,0	3,0	2,9
zomerhuis/bungalow	2,9	3,0	2,9	3,2
tent/tenthuis	3,0	2,9	2,9	2,8
(vouw)caravan	2,9	2,9	3,0	2,8
boot	2,7	2,7	2,8	2,8
kamphuis/jugendherberg/ kampeerboerderij	3,1	3,0	2,9	2,8
overig	2,4	3,0	2,8	2,8
totaal	2,9	2,9	3,0	2,9

Bron: structuuronderzoek dag- en verblijfsrecreatie, CBS

Tabel 3 Aantal verblijfsdagen van de binnenlandse korte verblijven naar logiesvorm x 1000

Nederland	1979 zomer	1982 zomer	1985	
			zomer	winter totaal
hotel/pension	3.300	2.400	2.700	3.248 5.948
zomerhuis/bungalow	2.610	3.000	2.900	3.584 6.484
tent/tenthuis	3.000	2.900	2.610	- 2.610
(vouw)caravan	15.370	13.340	9.600	3.136 12.736
boot	2.970	1.890	1.960	- 1.960
kamphuis/jugherberg/ kampeerboerderij	1.550	1.500	1.450	627 2.077
overig	1.200	1.500	1.400	1.254 2.654
totaal	30.000	26.530	22.620	11.850 34.470

Veluwe en Veluwerand	1979 zomer	1982 zomer	1985	
			zomer	winter totaal
hotel/pension	132	96	162	348 510
zomerhuis/bungalow	183	120	145	96 241
tent/tenthuis	180	232	287	- 287
(vouw)caravan	2.152	1.334	1.344	672 2.016
boot	-	-	-	-
kamphuis/jugherberg/ kampeerboerderij	264	150	102	84 186
overig	36	45	56	84 140
totaal	2.946	1.977	2.096	1.284 3.380

Bron: structuuronderzoek dag- en verblijfsrecreatie, CBS/Bureau Economisch Onderzoek

Tabel 4 Aandeel (in %) van de Veluwe en Veluwerand in Nederland naar aantal vakanties en aantal verblijfsdagen van de korte verblijven

	1979 zomer	1982 zomer	1985	
			zomer	winter totaal
hotel/pension	4	4	6	11 9
zomerhuis/bungalow	7	4	5	3 4
tent/tenthuis	6	8	11	- 11
(vouw)caravan	14	10	14	21 16
boot	-	-	-	-
kamphuis/jugherberg/ kampeerboerderij	17	10	7	13 9
overig	3	3	4	7 5
totaal	10	7	9	11 10

Bron: structuuronderzoek dag- en verblijfsrecreatie, CBS

Bijlage 3 CONTINU VAKANTIE-ONDERZOEK (NRIT/NBT)

Het Continu Vakantie-Onderzoek is een steekproefonderzoek naar het vakantiedrag van Nederlanders. Het onderzoek omvat de zomer- en wintervakanties en meet zowel de korte (2 tot en met 4 dagen) als de lange (5 dagen of meer) vakanties. In vergelijking met het vakantie-onderzoek van het CBS worden in het Continu Vakantie-Onderzoek betrekkelijk weinig regionale gegevens gepubliceerd. De belangrijkste regionale tijdreeksen bestaan uit de aantallen binnenlandse vakanties, verdeeld naar korte en lange vakanties.

Tabel 1 Binnenlandse zomer- en wintervakanties, verdeeld naar korte (2 tot en met 4 dagen) en lange (5 dagen of meer) vakanties

	Nederland		Veluwe en Veluwerand						
	aantal x 1000		aantal x 1000		aandeel in Nederland				
	kort	lang	totaal	kort	lang	totaal	kort	lang	totaal
1980	5.900	6.000	11.900	1.062	660	1.722	18	11	15
1981	5.220	5.910	11.130	992	768	1.760	19	13	16
1982	6.050	6.240	12.290	1.150	936	2.086	19	15	17
1983	5.290	6.000	11.290	952	780	1.732	18	13	16
1984	6.010	6.220	12.230	902	809	1.711	15	13	14
1985	4.940	6.150	11.090	593	800	1.393	12	13	13
1986	5.490	5.990	11.480	1.043	719	1.762	19	12	15

Bron: Stichting Continu Vakantie Onderzoek

Naast de aantallen vakanties is voor Nederland tevens de gemiddelde verblijfsduur bekend voor de korte en de lange vakanties, zodat het totale aantal doorgebrachte vakantiedagen kan worden berekend. Op regionaal niveau is echter alleen voor de jaren 1984 tot en met 1986 de gemiddelde verblijfsduur bekend, waarbij geen onderscheid is gemaakt tussen korte en lange vakanties.

Tabel 2 Gemiddelde verblijfsduur in dagen, Nederland 1980-1986, Veluwe en Veluwerand 1984-1986, zomer- en wintervakanties

	Nederland		Veluwe en Veluwerand	
	korte vakanties	lange vakanties	korte + lange vakanties	korte + lange vakanties
1981	3,1	12,7	8,2	
1982	3,1	12,7	8,0	
1983	3,1	13,0	8,4	
1984	3,1	12,5	7,9	7,9
1985	3,1	12,2	8,1	8,1
1986	3,1	12,1	7,8	7,3

Bron: Stichting Continu Vakantie Onderzoek

Voor zover regionale gegevens beschikbaar zijn blijkt uit tabel 2 dat alleen 1986 in geringe mate afwijkt van de Nederlandse situatie. Deze constatering ondersteunt de conclusie uit bijlage 1 dat de landelijke gemiddelde verblijfsduur op de Veluwe en Veluwerand mag worden geprojecteerd ten einde het aantal verblijfsdagen te ramen. In tabel 3 staan het aantal verblijfsdagen voor Nederland en de ramingen voor de Veluwe en Veluwerand.

Tabel 3 Aantal verblijfsdagen van de binnenlandse zomer- en wintervakanties, verdeeld naar korte en lange vakanties

	Nederland			Veluwe en Veluwerand					
	aantal x 1000		totaal	aantal x 1000		aandeel in Nederland			
	kort	lang		kort	lang	totaal	kort	lang	totaal
1981	16.182	75.057	91.266	3.075	9.754	14.432	19	13	16
1982	18.755	79.248	98.320	3.565	11.887	16.688	19	15	17
1983	16.399	78.000	94.836	2.951	10.140	14.549	18	13	15
1984	18.631	77.750	96.617	2.796	10.113	13.517	15	13	14
1985	15.314	75.030	89.829	1.838	9.760	11.283	12	13	13
1986	17.019	72.479	89.544	3.233	8.700	12.863	19	12	14

Bron: Stichting Continu Vakantie Onderzoek/Bureau Economisch Onderzoek

Tabel 4 Binnenlandse zomer- en wintervakanties (korte + lange vakanties), verdeeld naar logiesvorm x 1000

Nederland	1981	1982	1983	1984	1985	1986
hotel/pension	734	616	677	794	715	804
zomerhuisje/bungalow	)	3.185	3.260	2.710	2.998	3.130
tweede woning/woning particulier	)	)	580	886	585	684
vaste standplaats	)	15.496	6.870	3.700	3.965	2.868
toeristische standplaats	)	)	2.060	2.108	2.077	1.854
boot	550	552	716	670	789	679
kamphuis/jugendherberg	393	492	339	367	333	344
overig	772	500	508	442	593	519
totaal	11.130	12.290	11.290	12.230	11.090	11.480

Veluwe en Veluwerand	1981	1982	1983	1984	1985	1986
hotel/pension	*	130	130	119	93	100
zomerhuisje/bungalow	*	)	300	*	314	330
tweede woning/woning particulier	*	)	*	*	36	90
vaste standplaats	*	)	1.360	1.170	571	857
toeristische standplaats	*	)	)	326	179	246
boot	*	*	*	*	*	*
kamphuis/jugendherberg	*	*	*	*	*	*
overig	*	*	*	*	*	*
totaal	1.760	2.086	1.732	1.711	1.393	1.762

* : onbekend
Bron: Stichting Continu Vakantie Onderzoek

Tabel 5 Aandeel (in %) van de Veluwe en Veluwerand in de binnenlandse vakanties in Nederland (zomer-, winter-, korte en lange vakanties)

	1981	1982	1983	1984	1985	1986
hotel/pension	*	21	19	15	13	12
zomerhuisje/bungalow	*	)	11	*	10	10
tweede woning/woning particulier	*	)	*	*	6	13
vaste standplaats	*	)	20	*	20	26
toeristische standplaats	*	)	15	9	13	13
boot	*	*	*	*	*	*
kamphuis/jugendherberg	*	*	*	*	*	*
overig	*	*	*	*	*	*
totaal	16	17	16	14	13	15

* : onbekend
Bron: Stichting Continu Vakantie Onderzoek

Bijlage 4 STATISTIEK VREEMDELINGENVERKEER, CBS

Meer dan 90% van alle buitenlandse gasten in Nederland verblijft in een hotel of op een kampeerbedrijf. Hotels met meer dan 5 slaapplaatsen en kampeerbedrijven met 20 of meer slaapplaatsen zijn wettelijk verplicht opgave te verstrekken van het aantal overnachtingen. Daarbij worden zowel de buitenlandse als de Nederlandse gasten geregistreerd.

Tot de kampeerbedrijven worden gerekend terreinen voor tenten, caravans, stacaravans, bungalows, zomerhuisjes, tenthuisjes alsmede kampeerboerderijen, kamphuizen en conferentie-oorden.

De gegevens worden gepubliceerd in de CBS-statistiek vreemdelingenverkeer. In de volgende tabellen zijn de aantallen overnachtingen opgenomen van buitenlanders en Nederlanders. De overnachtingcijfers van de hotels hebben betrekking op het gehele jaar, de cijfers van de kampeerbedrijven betreffen de overnachtingen van april-speltember. Het aantal overnachtingen op vaste standplaatsen wordt apart geregistreerd. Met de term vaste standplaats wordt een standplaats bedoeld die in het seizoen langer dan 3 maanden wordt gehuurd (tent of (sta)caravan).

Tabel 1 Overnachtingen van buitenlandse en Nederlandse gasten in hotels x 1000, jaarcijfers 1978 tot en met 1986

Nederland	Veluwe en Veluwerand							
	aantal x 1000 Neder- landers	Buiten- landers	Totaal	aandeel in Nederland Neder- landers				
1978 4.522	5.709	10.231	502	160	662	11	3	6
1979 4.702	6.501	11.203	514	165	679	11	3	6
1980 4.761	6.065	10.826	552	170	722	12	3	7
1981 4.616	6.099	10.715	535	164	699	12	3	7
1982 4.562	6.285	10.847	529	158	687	12	3	6
1983 4.541	6.010	10.551	521	155	676	11	3	6
1984 4.637	6.539	11.176	551	211	762	12	3	7
1985 4.970	6.747	11.717	630	208	838	13	3	7
1986 5.146	6.611	11.757	669	233	902	13	4	8

Bron: Statistiek vreemdelingenverkeer, CBS

Tabel 2 Overnachtingen van buitenlandse en Nederlandse gasten op kampeerbedrijven x 1000, april-september

	Nederland				Veluwe en Veluwerand			
	Nederlanders Totaal	Buitenlanders w.v. op standpl.	Totaal	w.v. op standpl.	Nederlanders Totaal	Buitenlanders w.v. op standpl.	Totaal	w.v. op standpl.
1978	39.577	24.501	3.304	803	5.941	3.749	67	15
1979	44.346	26.939	4.357	1.109	6.590	4.076	79	24
1980	46.819	27.451	4.364	1.114	6.805	4.129	100	27
1981	51.350	30.412	4.780	1.183	7.187	4.373	87	16
1982	53.912	32.172	5.607	1.580	7.547	4.687	113	28
1983	53.804	31.075	5.521	1.709	7.696	4.793	107	41
1984	56.755	31.607	6.531	2.236	8.190	4.959	88	29
1985	50.287	26.950	6.371	2.155	6.579	3.912	123	45
1986	52.438	29.031	6.605	2.248	6.975	4.147	113	35

Bron: Statistiek vreemdelingenverkeer, CBS

Tabel 3 Aandeel (in %) van de Veluwe en Veluwerand in het aantal overnachtingen op kampeerbedrijven

	Nederlanders		Buitenlanders		Totaal	
	Totaal	op vaste standpl.	Totaal	op vaste standpl.	Totaal	op vaste standpl.
1978	15	15	2	2	14	15
1979	15	15	2	2	14	15
1980	15	15	2	2	13	15
1981	14	14	2	1	13	14
1982	14	15	2	2	13	14
1983	14	15	2	2	13	15
1984	14	16	1	1	13	15
1985	13	15	2	2	12	14
1986	13	14	2	2	12	13

Bron: Statistiek vreemdelingenverkeer, CBS

Bijlage 5 Raming aantal vakantiedagen 1980

Ten behoeve van tabel 4 in hoofdstuk 2 is een raming gemaakt van het aantal vakantiedagen dat samenhangt met de binnenlandse vakanties in 1980 volgens het CVO. Het aantal vakanties in 1980 is via het CVO bekend, evenals de Nederlandse gemiddelde verblijfsduur 1981 tot en met 1986 (zie bijlage 3, tabellen 1 en 2). Gezien het constante verloop van de gemiddelde verblijfsduur is het aannemelijk dat de gemiddelde verblijfsduur in 1980 dicht zal liggen bij de waarde in 1981. Tevens wordt verondersteld dat de Nederlandse gemiddelde verblijfsduur ook geldt voor de Veluwe en Veluwerand. Het aantal vakantiedagen in 1980 kan dan worden geraamd op:

	Nederland	Veluwe en Veluwerand
korte vakantie	1.290	3.292
lange vakantie	76.200	8.382

Bijlage 6 BRONVERMELDING TABELLEN HOOFDSTUK I

- Tabel 1: korte vakanties, tabel 3, bijlage 2
lange vakanties, tabel 3, bijlage 3
inkomend toerisme, tabellen 1 en 2, bijlage 4
- Tabel 2: binnenlands toerisme, tabel 8, bijlage 1 + tabel 3, bijlage 2
inkomend toerisme, tabellen 1 en 2, bijlage 4
- Tabel 3: idem als tabel 2
- Tabel 4: in tabel 4 slaat de totale ontwikkeling van de gesommeerde gegevens:
korte + lange vakanties, tabel 3, bijlage 3 + bijlage 5
inkomend toerisme, tabellen 1 en 2, bijlage 4
- Tabel 5: idem als tabel 4
- Tabel 6: bijlage 1, tabel 8
- Tabel 7: bijlage 1, tabel 9
- Tabel 8: bijlage 1, tabel 8
- Tabel 9: bijlage 3, tabel 4
- Tabel 10: bijlage 3, tabel 5
- Tabel 11: bijlage 4, tabel 2
- Tabel 12: bijlage 4, tabel 3
- Tabel 13: idem als tabel 11

Bijlage 7 HET AANBOOD VAN KAMPEERACCOMMODATIES

Over het recente aanbod van de verblijfsrecreatieve accommodaties kunnen een tweetal bronnen worden geraadpleegd, te weten:

- de CBS - Statistiek Vreemdelingenverkeer;
- het bedrijvenbestand van de Kampeerraad.

De gehanteerde definities en het bereik van de Statistiek Vreemdelingenverkeer zijn reeds vermeld in bijlage 4. Het Kampeerraadbestand bevat alle kampeer- en bungalowbedrijven met meer dan 19 slaappleatsen.

De CBS-statistiek bevat meerjarencijfers. Van het bestand van de Kampeerraad is speciaal voor dit onderzoek een uitdraai gemaakt zodat alleen cijfers voor 1988 beschikbaar zijn. Ten slotte kan met betrekking tot het Centraal Veluws Natuurgebied (het tegenwoordige Nationaal Landschap Veluwe) worden teruggegrepen naar het onderzoek verblijfsrecreatie Veluwe uit 1979 (Adviesbureau Arnhem B.V.)

Tabel 1 Capaciteit van de kampeerbedrijven in slaappleatsen. X 1000.

Nederland	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986
Toeristische stand- plaatsen Vaste stand- plaatsen Zomerhuisjes/ bungalows Overig Totaal	451 790 178 42 1.461	436 779 168 40 1.423	439 783 169 40 1.431	403 772 194 38 1.407	407 774 189 38 1.408	474 789 166 40 1.469	494 826 178 50 1.548	509 811 178 50 1.579	525 830 176 48 1.579
Aantal bedrijven	2.697	2.610	2.581	2.508	2.495	2.505	2.927	2.806	2.795

Veluwe en Veluwerand

Toeristische stand- plaatsen Vaste standplaatsen Zomerhuisjes/ bungalows Overig Totaal	41 139 28 8 216	36 115 27 8 186	36 114 27 7 184	40 115 34 6 195	40 115 34 6 195	48 115 23 6 192	50 118 24 7 201	53 115 20 6 194	0.426 0.414 0.392 0.387 0.383 0.445 0.429 0.418
Aantal bedrijven	0.426	0.414	0.392	0.387	0.383	0.445	0.429	0.418	

Bron: Statistiek Vreemdelingenverkeer, CBS

Tabel 2 Structuur van de capaciteit in slaapplaatsen van de kampeerb-drijven, totaal = 100%

Nederland	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986
Toeristische stand-plaatsen	31	31	31	29	29	32	32	33	33
Vaste stand-plaatsen	54	55	55	55	55	54	53	52	53
Zomerhuisjes/bungalows	12	12	12	14	13	11	11	11	11
Overig	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Veluwe en Veluwerand

Toeristische stand-plaatsen	19	19	20	21	21	25	25	26	27
Vaste standplaatsen	64	62	62	59	59	60	60	60	59
Zomerhuisjes/bungalows	13	15	15	17	17	12	12	11	10
Overig	4	4	4	3	3	3	3	4	3
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Bron: Statistiek Vreemdelingenverkeer, CBS

Tabel 3 Capaciteit van de verblijfsrecreatie in slaapplaatsen en de structuur 1985

	aantal x 1000		structuur (totaal = 100%)	
	Nederland	Veluwe en Veluwerand	Nederland	Veluwe en Veluwerand
Hotels	98	6	6	3
Toeristische standplaatsen	509	50	31	25
Vaste standplaatsen	811	118	49	58
Zomerhuisjes/bungalows	178	21	11	10
Overig	50	7	3	3
Totaal	1.646	202	100	100

Bron: CBS-Statistiek vreemdelingenverkeer

Bijlage 8 CONFRONTATIE VRAAG EN AANBOD

De vraagcijfers uit tabel 1 zijn ontleend aan het Vakantieonderzoek van het CBS (binnenlands toerisme, lange vakanties, zie bijlage 1, tabel 8), en aan het CBS-Structuuronderzoek dag- en verblijfsrecreatie (binnenlandse toerisme, korte vakanties, zie bijlage 2, tabel 3). Voor wat betreft de categorie hotels/pensions zijn de cijfers verhoogd met het inkomend toerisme uit de CBS-statistiek Vreemdelingenverkeer (zie bijlage 4, tabel 1). De aanbodcijfers zijn eveneens ontleend aan deze statistiek (zie bijlage 7, tabel 3).

In tabel 2 staat een herberekening van het aanbod 1984 t/m 1986. Omdat in de aanbodcijfers van de CBS-statistiek Vreemdelingenverkeer in 1984 een trendbreuk optreedt, kan het aanbod niet zondermeer worden vergeleken met de vraagcijfers uit het CBS-Vakantieonderzoek. Derhalve is voor de trendbreuk gecorrigeerd door te veronderstellen dat de cijfers 1984 gelijk zijn aan die uit 1983. Vervolgens is per lo-giesvorm de procentuele ontwikkeling 1984-1985 en 1985-1986 op het herziene niveau 1984 geprojecteerd.

Tabel 1 Confrontatie vraag en aanbod in de verblijfsrecreatieve sector, de structuur en het aantal gerealiseerde overnachtingen per slaappleaats, binnenlands toerisme, 1985

Vraag, x 1000	hotel/ pension ¹	zomerhuisjes/ bungalows	tent/ caravan	kamphuis etc.	totaal
Nederland	15.801	25.899	46.951	3.689	92.340
Veluwe en Veluwerand	1.122	2.192	6.897	370	10.581
Aanbod, x 1000					
Nederland	98	178	1.320	50	1.646
Veluwe en Veluwerand	6	21	168	7	202
Vraagstructuur totaal = 100%					
Nederland	17	28	51	4	100
Veluwe en Veluwerand	11	21	65	3	100
Aanbodstructuur Totaal = 100%					
Nederland	6	11	80	3	100
Veluwe en Veluwerand	3	10	83	3	100
Aantal overnach- tingen per slaap- plaats					
Nederland	161	146	36	74	56
Veluwe en Veluwerand	187	104	41	53	52

¹ inclusief inkomend toerisme, april-september

Tabel 2 Capaciteit van de kampeer- en bungalowbedrijven in slaap-
plaatsen, x 1000, gecorrigeerd voor de trendbreuk, 1983-1986

	Nederland				Veluwe en Veluwerand			
	1983	1984	1985	1986	1983	1984	1985	1986
Toeristische standplaatsen	474	474	488	503	48	48	48	51
Vaste standplaatsen	789	789	775	793	115	115	113	110
Totaal tent/caravan	1263	1263	1263	1296	163	163	161	161
Zomerhuisjes/bungalows	166	166	166	164	23	23	20	19
Kamphuis etc.	40	40	40	38	6	6	6	5
Totaal	1469	1469	1469	1460	192	192	187	185

Bijlage 9 DE KWALITEIT VAN HET VERBLIJFSRECREATIEVE AANBOD

Bron tabel 29: Totale aanbod, tabel 18 waarbij de slaapcapaciteit van de zomerhuisjes/bungalows en de toeristische/vas-te standplaatsen is bepaald door de standplaatsen te vermenigvuldigen met respectievelijk 6 en 4 slaap-plaatsen.

ANWB-erkende bedrijven: ANWB Campinggids 1987/Bunga-lowparkengids 1987.

Bron tabel 29: ANWB-gidsen (zie tabel 29).

Bron tabel 30: In de ANWB-gidsen worden per bedrijf het aantal slaap- c.q. standplaatsen vermeld. Wanneer de sani-taire voorzieningen binnen één terrein van uiteenlo-pende kwaliteit zijn worden ook meerdere classifica-ties toegekend, waarbij niet is aangegeven welke classificatie op hoeveel slaap- c.q. standplaatsen betrekking heeft. In die gevallen zijn de plaatsen proportioneel verdeeld over de verschillende catego-riën (bijvoorbeeld 100 plaatsen in de klassen 2 en 3 geeft 50 in 2 en 50 in 3).

Classificatie van de toeristische kampeerslaapplaatsen naar sanitai-re en algemene recreatieve voorzieningen van de ANWB-erkende bedrij-ven (frequentieverdeling in %, totaal = 100%)

classificatie sanitaire voorzieningen	classificatie algemene recreatieve voorzieningen				
	0	1	2	3	4 5 0-5
<u>Nederland</u>					
0	1	0	0	0	0 0 1
1	1	3	4	2	0 0 10
2	2	5	5	7	6 1 25
3	1	2	8	10	13 7 41
4	0	0	1	4	5 7 18
5	0	0	0	0	0 4 5
0-5	5	10	17	23	25 20 100
<u>Nationaal Landschap</u>					
<u>Veluwe</u>					
0	1	0	0	0	0 0 1
1	0	3	0	1	0 0 3
2	1	3	10	4	13 5 36
3	1	2	7	8	11 4 33
4	0	0	1	2	5 13 21
5	0	0	0	1	0 3 4
0-5	3	7	19	16	29 25 100

Bron: zie tabel 30

Classificatie van de vaste kampeerslaapplaatsen naar sanitaire en algemene recreatieve voorzieningen van de ANWB-erkende bedrijven (frequentieverdeling in %, totaal = 100%)

classificatie sanitaire voorzieningen	classificatie algemene recreatieve voorzieningen				
	0	1	2	3	4 5 0-5
<u>Nederland</u>					
0	0	0	0	0	0
1	0	1	3	2	0 7
2	2	3	7	9	5 2 28
3	1	2	7	13	16 5 43
4	0	0	1	4	5 7 18
5	0	0	0	0	0 3 3
0-5	3	6	18	29	26 17 100
<u>Nationaal Landschap</u>					
<u>Veluwe</u>					
0	2	0	0	0	0 2
1	0	1	0	1	0 0 1
2	4	1	2	7	5 6 26
3	0	2	4	18	21 3 47
4	0	0	2	3	5 10 19
5	0	0	0	1	0 3 4
0-5	6	3	8	31	30 21 100

Bron: zie tabel 30

Bijlage 10 BEGELEIDINGSCOMMISSIE EN EXTERNE DESKUNDIGEN

Het onderzoek De Kampeer- en Bungalowsector in het Nationaal Landschap Veluwe is uitgevoerd door het bureau Economisch Onderzoek van de provincie Gelderland. In een drietal zittingen is de conceptrapportage becommentarieerd door een begeleidingscommissie. De begeleidingscommissie was als volgt samen gesteld:

ir. J.W. Calicher	Projectbureau proefgebieden Nationale Landschappen, dienst LL, provincie Gelderland
N.J.M. de Kruijff	onderafdeling Toerisme, dienst ABEZ, provincie Gelderland
ing. S. Meihuizen	afdeling Openluchtrecreatie, dienst LL, provincie Gelderland
drs. A. de Vries	onderafdeling Voorzieningen, dienst ROV, provincie Gelderland

Naast de besprekingen in de begeleidingscommissie hebben ook een drietal externe deskundigen de conceptrapportage van commentaar voorzien, te weten:

J.E.M. Gilsing	Recron
P.C.H. Knobbe	Kampeerraad/Adviesraad verblijfsrecreatie
drs. N.S.M. Reus	Inspectie van de Ruimtelijke Ordening in Overijssel en Gelderland

